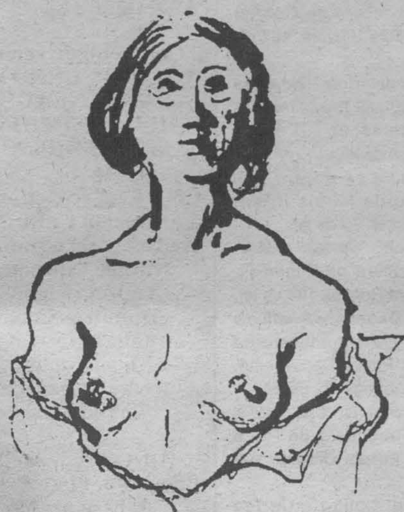
BIBLIOTECA MUNICIPALĂ
„M. SADOVEANU"
Inventar Nr.

REVISTĂ FONDATĂ LA 1880 DE Alexandru Macedonski

Literatorul

Anul II
Nr. 8 (25)
28 febr. 1992
16 pagini
9 lei

Redactor şef MARIN SORESCU

MISERIA

Tant qu'il existera, par le fait des lois et des mœurs, une damnation sociale créant artificiellement, en pleine civilisation, des enfers, et compliquant d'une fatalité humaine la destinée qui est divine; tant que les trois problèmes du siècle, la dégradation de l'homme par le prolétariat, la déchéance de la femme par la faim, l'atrophie de l'enfant par la nuit, ne seront pas résolus; tant que, dans de certaines régions, l'asphyxie sociale sera possible; en d'autres termes, et à un point de vue plus étendu encore, tant qu'il y aura sur la terre ignorance et misère, des livres de la nature de celui-ci pourront ne pas être inutiles.

—

Hauteville House.
1er janvier 1862.

Pagină de manuscris la *"Mizerabilii"*
Ilustrăm acest număr cu desene şi caricaturi de Victor HUGO

Fănuş NEAGU

Citind într-un mesteacăn

Ultima săptămînă de iarnă. Sînt în spital. E o oră tîrzie, ai crede că toată lumea doarme, dar pe coridor, unde ies ca să privesc de la fereastră peretele celălalt al nopţii, pe canapele, ici-colo, bolnavi din alte saloane. Toţi vorbesc în şoaptă, ca partenerii iniţiaţi dintr-un turn de fumigaţie. Sînt năuciţi că se aşterne în sfîrşit primăvara şi ei sînt tot aici. Cine şi unde scorneşte jertfa soarelui şi cum se petrece ea fără ei?! Aud şi ţin minte:

"Mierla e pasărea dintîi."

"Da' de unde, asta-i beteală pentru găteală."

"Deschid portiţa şi intru-n manej. Şi, hop, simt că-mi sare-n gît. Şi-ncă unu-n spinare"...

"Un pahar cu seminţe. Pămîntul îl pune la gură şi-l dă pe gît în brazdă."

"De cînd stau aici, văd că toţi oamenii sînt egali. Oho, păi cum vine asta!? Numai cînd sîntem bolnavi?"

"De-acum înainte, oftează unul, soba se umple de gînduri seci."

Privind stăruitor în noapte, zăresc un mesteacăn. E alb ca ros de dinţii unui cal flămînd. În noaptea asta mă simt în stare să citesc în mesteceni.

Afară, ciorchini de sticlă scutură boabe de rouă. Sau poate mi se pare. Largul nopţii n-are decît vreo zece metri: de la fereastră şi pînă-n zidul unui depozit de butoaie. Unde-s nopţile de atlaz şi felinarele ascunzînd cîte-un măr în scăfîrlia lor de sticlă? Ăla de colo, care trece pe sub ele ţinînd o fată de mijloc, sînt eu? Nu-s prea mulţi morţi în faţă şi nesfîrşit de mulţi cei ce vin din urmă? Şi cum se face că toţi alcătuiesc o singură umbră trăind? Filigranul unei frunze străluceşte pe umărul fetei - după o credinţă veche, maică-sa, fiind însărcinată, a furat o frunză de oleandru... Vîntul de-aseară a rupt o creangă dintr-un frasin. Braţul rămas e carne galbenă. Braţ de văduvă tînără ieşit de sub plapumă ca s-alunge amăgirea unui vis. Rîde prin somn, ticăloasa, şi tînjeşte să doarmă în fîn. Ştie locul, ştie claia, aude şoapta, numai omul ăla să aibă drum pe-acolo. Noaptea, care-aici e numai înaltă, coace ulcele în cuptor şi pune-n fiecare cîte o stea. Dormi, doarme şi rîul...

(continuare în pag. 5)

Inedit: Eugen Ionescu, Petre Ţuţea, N. Steinhardt
Lupii atacă - proză de Teohar Mihadaş
Repere critice: Emil Cioran, Constantin Noica
VERSURI de Horia Stamatu
Victor Hugo - 190
Încurcătura lui Confucius de Eugen Simion
Literatorul în dialog cu cititorii de Gheorghe Tomozei
mai semnează Marin Sorescu, Valeriu Cristea, I.Negoiţescu, Ion Băieşu

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TUR DE ORIZONT

Pariu pe cultură

Tribuna (redactor şef: Augustin Buzura) face parte din categoria publicaţiilor care ajung cu greu sau deloc în mîna cititorilor. Explicaţia e simplă: difuzarea reprezintă pentru săptămînalul clujean, ca pentru toate revistele de cultură, de altfel, un serios handicap. Nu e de găsit decît accidental. Păcat! Fiindcă în paginile sale, ai ce să citeşti. Din cele şapte numere apărute în acest an, chiar şi la o răsfoire grăbită, "sar în ochi" titluri asupra cărora merită să se stăruie. O reuşită ni se pare a fi *nr. 4*. În acesta se consacră (excelentă idee!), într-un spirit marcat monografic, mai mult de jumătate din spaţiul tipografic fenomenului literar şi artistic suedez. Foarte interesant, acordînd o atenţie deosebită, între altele, şi realităţilor postrevoluţionare din România, e interviul cu Excelenţa Sa dl Nils G. Rosenberg, ambasadorul Suediei la Bucureşti. Reţinem, aşadar, o amplă antologie de poezie, care cuprinde nu mai puţin de şaisprezece poeţi traduşi de Gabriela Melinescu, Ion Miloş şi Ana Laura Cocora, substanţiale cronici teatrale, plastice, muzicale şi cinematografice, eseuri, o bibliografie a traducerilor din literatura română în Suedia, o densă proză psihologică de Rolf Thissen etc. Original, scris tensionat, e fragmentul din romanul *Lupii urcă la cer* de Gabriela Melinescu. Remarcabil este, de asemenea, deşi nu mai aparţine secţiunii suedeze, articolul *Noii Vitneri ai literaturii române* de Tudor Dumitru Savu: o replică de bun simţ dată "demolatorilor" de ultimă oră ai unor valori naţionale de primă mărime. Cum se vede, despre redactorii *Tribunei* nu se poate spune, cum scria undeva Mircea Eliade, că "le-a mîncat capul politica". Se poate afirma, în schimb, că pariază pe cultură avînd curajul să-şi asume riscul unui astfel de pariu. Nu se ştie dacă nu se va lăsa tot cu "mîncarea capului". Oricum, deocamdată, cititorii au de ce să fie supăraţi, cînd nu găsesc la chioşcuri revista fondată de Ioan Slavici, în urmă cu peste o sută de ani. Oare şi autorul *Morii cu noroc* o fi avut de luptat tot aşa cu difuzarea?

Mioriţa transilvană

Din numărul pe luna ianuarie al revistei tîrgumureşene *Şcoala ardeleană* desprindem noi mărturii asupra zăcămintelor culturale, încă nescoase la lumină, ce se găsesc în bibliotecile şi muzeele Transilvaniei. Sub titlul *Un manuscris românesc inedit de la sfîrşitul secolului al XVIII-lea al lui Ioan Şincai*, Elena Mihu relevă contribuţia fratelui mai mare al lui Gheorghe Şincai la conservarea literaturii populare, oferindu-ne informaţii de importanţă excepţională. Dintre acestea notăm: "Partea a doua a manuscrisului este o colecţie de cîntece populare, care cuprinde aproape toate genurile folclorului românesc: balade, o variantă necunoscută a *Mioriţei*, cîntece de dragoste şi dor, cîntece satirice, o oraţie de nuntă (colăcărie), strigături, cîntecul de cătănie şi înstrăinare"... Varianta "necunoscută" a *Mioriţei* este şi cea mai veche, confirmînd astfel teoriile celor mai de seamă folclorişti români, care au plasat geneza baladei pe pămîntul transilvan.

Un exil

Vineri, 21 februarie, s-a desfăşurat în rotonda Muzeului Literaturii Române o conferinţă de presă al cărei unic protagonist a fost domnul Petru Creţia, continuator, împreună cu D.Vatamaniuc, al ediţiei academice Eminescu.

După o absenţă de mai multe luni din furnicarul metropolei, cunoscutul cercetător a declarat - spre uşurarea celor roşi de invidie, care-l credeau cu vreo bursă în neagra străinătate - că a devenit muzeograf la Ipoteşti, luîndu-şi în sarcină greaua misiune de a reface Casa memorială Mihai Eminescu şi de a constitui un centru de documentare ştiinţifică, transformînd un topos memorial într-o instituţie culturală naţională.

Sîntem convinşi că, dincolo de entuziasmul absolut al ziariştilor prezenţi la conferinţă şi de numărul mare al declaraţiilor de sprijin, amintind unanimităţile de odinioară, domnul Petru Creţia, va învinge greutăţile de tot felul (economice, materiale, organizatorice) şi birocraţia în faţa cărora excepţionala d-sale pregătire de eminescolog deţine arma redutabilă a tenacităţii. După Constantin Noica şi Nicolae Steinhardt, un alt intelectual român se exilează într-o mare idee.

DIAC TOMNATIC ŞI ALUMN

Cărţi în librării

Literatura anglo-saxonă

Într-un număr anterior al revistei, am afirmat că traducerile din literatura beletristică universală au început să precumpănească în planurile editoriale, lucru pe care-l acceptăm - pînă la un punct -, dacă ne gîndim că editorii doresc să ofere o selecţie bazată pe ierarhii pe care timpul, acest suprem judecător, le-a validat ca valori certe. Vorbind de literatura franceză, remarcam apariţia pe piaţa cărţii a unor asemenea lucrări, cu precizarea că a existat şi preocuparea pentru tipărirea unor titluri aparţinînd unor scriitori contemporani. Cît priveşte literatura anglo-saxonă tipărită în ultima perioadă de timp, aceasta este reprezentată aproape în exclusivitate de traduceri sau reeditări ale unor lucrări devenite clasice. Ce altceva este *Mîndrie şi prejudecată*, roman apărut în 1813, opera cea mai apreciată a prozatoarei Jane Austin (1775-1817)? Sau lucrările romancierului, poetului şi dramaturgului Maurice Baring (1874-1945), ale prozatoarei Florence Louisa Barclay (1862-1921), ale prolificului Gilbert Keith Chesterton (1874-1936), autor a peste 100 de volume, ale medicului Archibald Joseph Cronin (1896-1981) sau ale lui Edgar Wallace (1875-1932), supranumit "fabrica de romane" (a scris aproape 170 de cărţi poliţiste şi de aventuri)? Să-i menţionăm şi pe Charles Dickens (1812-1870), pe David Herbert Lawrence (1885-1930) - unul dintre cei mai importanţi romancieri moderni, pe William Somerset Maugham (1874-1965), pe dramaturgul, prozatorul şi poetul de origine irlandeză Oscar Wilde (1856-1900) şi nu în ultimul rînd pe marele William Shakespeare (1564-1616), din a cărui operă a apărut un splendid volum de *Sonete* sub egida Editurii Moldova din Iaşi. Deci...

- Jane Austin - *Epistolar. Lady Susan* (traducere de Virgil Lefter), Editura Univers, 58 de lei.
- *Mîndrie şi prejudecată* (traducere de Ana Almăgeanu), Editura Garamond, 297 de lei.
- Florence L. Barclay - *Poveste de dragoste*, Editura Cronos, 150 de lei.
- Maurice Baring - *Daphne Adeane* (traducere de Antoaneta Ralian), Editura Victoria, 220 de lei.
- Arnold Bennett - *Pasajul Riceyman* (traducere de Al. Grigorescu), Editura Eminescu, 125 de lei.
- Malcolm Bradbury - *Un om al istoriei* (traducere de Gabriel Gafiţa), Editura Univers, 167 de lei.
- G. K. Chesterton - *Noaptea din Nothing Hill* (traducere de Dan Mateescu), Editura Univers, 139 de lei.
- *Omul care era joi* (traducere de Mirela Ifrim), Editura Edinter, 75 de lei.
- A. J. Cronin - *Castelul pălărierului* (traducere de Eugen Filotti), Editura Romfel, 184 de lei.
- Charles Dickens - *Aventurile lui Oliver Twist* (traducere de Teodora şi Profira Sadoveanu), Editura I. Creangă, 82 de lei.
- Graham Greene - *Căpitanul şi inamicul* (traducere de Petre Solomon), Editura Univers, 108 lei.
- Rudyard Kipling - *Cartea junglei*, vol. I-II (traducere de Milena Gheorghiu), Editura Universul familiei, 140 de lei.
- D. H. Lawrence - *Fii şi amanţi* (traducere de Antoaneta Ralian), Editura Miron, 250 (300) de lei.
- S. W. Maugham - *Chemarea dragostei* (traducere de Jul Giurgea), Editura Grai şi suflet - Cultura naţională, 150 de lei.
- *Portretul unui gentleman şi alte povestiri* (traducere e Andrei Bantaş), Editura Cartea Românească, 125 de lei.
- *Vila de pe colină* (traducere de Veronica Focşeneanu, Anda Teodorescu şi Andrei Bnataş), Editura Victoria, 200 de lei.
- Steven Runciman - *Căderea Constantinopolului, 1453*, ed. a II-a (traducere de Alex. Elian), Editura Enciclopedică, 139 de lei.
- William Shakespeare - *Sonete* (traducere de Nicolae Pintilie), Editura Moldova-Iaşi, 250 de lei.
- Edgar Wallace - *Omul de la Carlton* (traducere de Dorian Opincaru), Editura Dragon, 75 de lei.
- *Valea fantomelor* (traducere de Mirella Dominteanu), Editura Flamingo, 125 de lei.
- Oscar Wilde - *Casa cu rodii. Patru poveşti* (traducere de Andrei Bantaş), C.E.D.C., 100 de lei.

Marian BĂLĂTICĂ

Literatorul

Săptămînal de literatură şi artă editat de MINISTERUL CULTURII

Anul II, nr. 8(25)/ 1992

Comitetul director:
VALERIU CRISTEA
FĂNUŞ NEAGU
EUGEN SIMION
MARIN SORESCU

Colectivul redacţional:
Lucian Chişu (redactor şef adjunct),
Nicolae Diaconu,
Andrei Grigor,
Dumitru Nicu,
Valerian Sava,
Marin Stoian (secretar general de redacţie)

Adresa redacţiei:
Bucureşti, Piaţa Presei Libere nr. 1, cod 71341,
tel. 17.10.23; 17.60.10, int. 2243, 2248,
căsuţa poştală 33-20.

Administraţia:
Direcţia Pentru Presă, Publicitate şi Tipărituri, Piaţa Presei Libere nr. 1, sector 1, Bucureşti

Anunţăm cititorii noştri că abonamentele la revista "LITERATORUL" se fac la oficiile poştale, factorii poştali şi difuzorii voluntari din întreprinderi şi instituţii

Abonamentele pentru străinătate se realizează prin ORION - SRL, Splaiul Independenţei nr. 202 A, Sectorul 6, Bucureşti, Telefon 17.34.07, Fax (400) 42.41.69

Publicaţia este înscrisă în Catalogul de presă Rodipet la poziţia 43
ISSN 1220-5583

Tehnoredactare computerizată
JORDAN SOFTCHIM
Tasi Alexe
Gabriel Murgăşanu

Tiparul executat la TIPOREX Bucureşti

Difuzorii particulari din Capitală şi provincie, care doresc să distribuie revista *Literatorul*, sînt rugaţi să ia legătura cu redacţia la telefonul (90) 17.10.23.

Literatorul

Pentru o promptă reflectare a fenomenului literar contemporan, rugăm editurile şi autorii să ne înlesnească accesul la noile apariţii prin trimiterea la redacţie a unor exemplare de semnal. Aceeaşi rugăminte confraţilor noştri de la revistele de cultură.

Redacţia

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

CRONICA LITERARĂ

Eugen SIMION

ÎNCURCĂTURA LUI CONFUCIUS

În *Canonul* lui Li-Ţî (sec. al V-lea î.e.n.), tradus de Benedykt Grynpas sub titlul *Le vrai classique du vide parfait*, descopăr o istorie amuzantă legată de numele înţeleptului Confucius. În ea este vorba de felul în care marele învăţat a fost biruit, într-o problemă de dialectică, de doi copii cu mintea ageră. Filozoful călătorea spre estul Chinei şi, într-un loc, dă peste doi băieţaşi care se certau aprig. Întrebaţi din ce pricină, unul dintre ei spune: "părerea mea este că, atunci cînd răsare, soarele este mai aproape de oameni, iar la amiază este mai departe de ei". Celălalt băiat este de părere, dimpotrivă, că soarele se află la răsărit, foarte departe de oameni, iar la amiază se apropie de ei. Primul revine cu următoarele argumente: "Cînd soarele se ridică, el este mare ca o roată de car; la prînz, el nu-i mai mare decît o farfurie sau o ceaşcă. Ceea ce este departe pare mai mic, ceea ce este aproape pare mai mare, nu-i aşa?" Al doilea băieţaş nu se lasă, are şi el argumentele lui: "Cînd răsare, soarele este palid şi rece; la amiază este ca un cazan. Nu-i, oare, adevărat că ceea ce este mai aproape este mai cald?". Confucius i-a ascultat cu atenţie pe amîndoi şi, la urmă, fu incapabil să hotărască de partea cui se află adevărul. Copiii, care auziseră se pare de înţeleptul filozof, s-au uitat cu mirare la el şi au izbucnit apoi în rîs. "Şi se mai spune că sunteţi foarte învăţat!", adăugară ei.

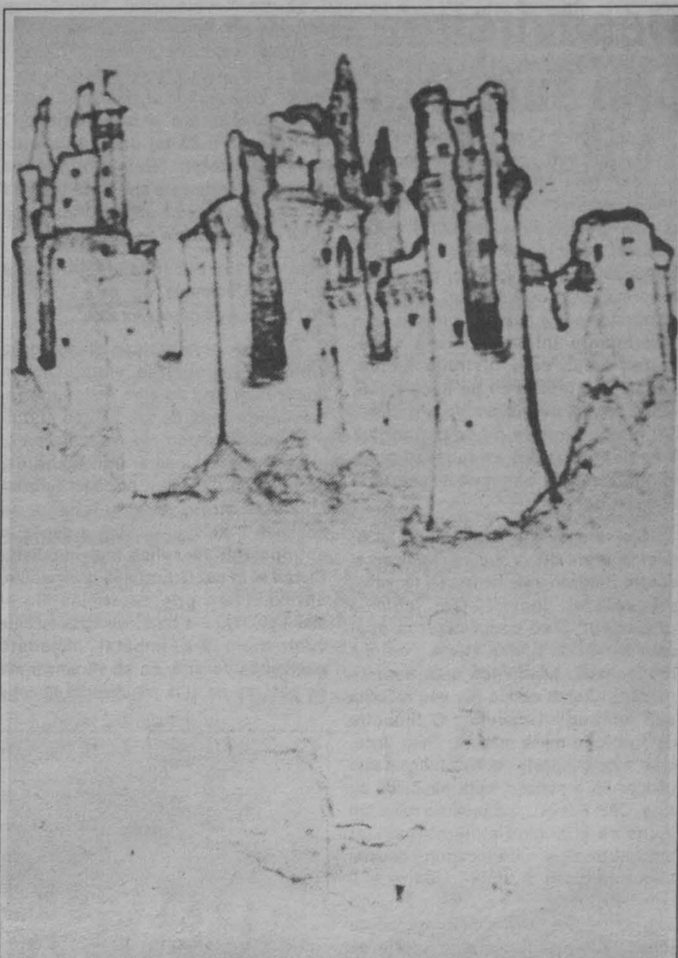
Din învăţăturile lui Li-Ţî, ale maeştrilor şi ale discipolilor săi, foarte numeroşi: forţa înţeleptului este prudenţa; discursul perfect este fără cuvinte; a nu acţiona este actul perfect; există şase feluri de vise (adevăratul vis, visul premonitor, visul încărcat de gînduri, visul treaz, visul bun şi coşmarul). Toate sînt provocate de spirit. *Adevăratul vis* este acela care apare în stare de linişte perfectă. Starea de veghe se manifestă prin opt forme: intuiţia, acţiunea, profitul, pierderea, doliul, bucuria, naşterea şi moartea. Toate au loc în lumea corpurilor. Corpul individual, plin sau gol, în acţiune sau în repaos, este în raport permanent cu universul şi comunică cu celelalte fiinţe. Cînd domină elementul întunecat (*Yin*), omul visează că traversează mari fluvii şi este neliniştit. Cînd predomină forţa elementului luminos (*Yang*) omul visează că trece printr-un foc imens şi simte o mare căldură. Dacă întunecatul şi luminosul sînt puternice în acelaşi timp, omul va visa viaţa şi moartea. Înţelepţii din vechime uitau de ei în stare de veghe şi nu visau în timpul somnului. Înţeleptul este capabil să vadă cu urechile şi să asculte cu ochii; Sfîntul (Sheng-ren) nu vorbeşte, dar inspiră încredere; cînd a găsit adevărul tace, aerul lui de indiferenţă ascunde o ştiinţă perfectă. Scopul suprem al călătoriei este să ignori unde mergi. Rostul suprem al celui care contemplă este de a nu mai şti ceea ce contemplă. Omul este prin natura lui asemănător cerului şi pămîntului pentru că în el se ascund proprietăţile virile ale celor cinci elemente (apa, lemnul, focul, metalul şi pămîntul). Numele este gazda realităţii (aceasta o spune Lao-Ţî). Cei care renunţă la glorie sînt ocoliţi de tristeţe. Pentru ce să mergi? Pentru ce să vii? pentru ce să fii trist? Pentru ce să fii vesel? Pentru ce să acţionezi? Pentru ce să nu acţionezi?...

Cum a apărut lumea? Înţeleptul Li-Ţî explică: *Yang* şi *Yin* sînt principiile (forţele) care reglementează mersul lumii. Marele *ÎNCEPUT* este geneza forţei. Din marea *GENEZĂ* s-a născut forma. Materia a ţîşnit din marea *CREAŢIE ORIGINARĂ*. Starea în care forţa, forma şi materia nu se separaseră încă se cheamă *HAOS*. Aici zac cele zece mii de lucruri. Dacă priveşti aici, nu vezi nimic. Dacă vrei să asculţi, nu auzi nimic... Ceea ce se mişcă devine UNUL. Acest UNU se schimbă şi devine ŞAPTE. Din ŞAPTE iese NOUĂ. Cu NOUĂ evoluţia se opreşte. Redevine UNUL. Acest UNUL este începutul transformării formelor. *Purul* şi *Uşorul* se ridică şi devin *Cer*. *Tulburele* şi *Greul* coboară şi devin *Pămînt*. Suflurile intermediare, amestecîndu-se în chip armonios, dau naştere OMULUI. Cerul şi Pămîntul nu sînt perfecte...

La toate acestea am putea adăuga: dar spiritul care gîndeşte şi explică toate acestea este, oare, atît de perfect încît poate defini perfecţiunea? Li-Ţî nu-i pune această întrebare. Este atît de înţelept încît ştie şi el, ca şi filozoful grec, că nu ştie nimic. Singura înţelepciune pe care o recomandă este să taci cînd ai aflat adevărul. Din fericire, înţeleptul chinez nu respectă propria-i înţelepciune: după trei... şapte ani, dezvăluie ceva discipolilor săi dornici să afle calea dreaptă a virtuţii, adevărata cale, calea perfectă. Ea este presărată cu un număr incalculabil de concepte misterioase şi cu un număr egal de precepte morale. Filozofia se explică printr-o parabolă şi se închide într-o lege.

Pierrefonds, 20 août 1835.

Ce este surprinzător în aceste texte vechi, este sentimentul resemnării în faţa condiţiei umane. Anahoretul Yong Ki-Ki are 90 de ani, umblă înfăşurat într-o piele de cerb şi cîntă de bucurie. Motivele lui sînt multiple. Iată primul: "printre cele zece mii de lucruri pe care cerul le-a creat, fiinţa umană este cea mai nobilă; or, eu sînt un om; am, deci, un motiv să fiu bucuros". Al doilea motiv ţine de condiţia lui de bărbat. Înţeleptul Yong Ki-Ki a observat că bărbatul este onorat, iar femeia este socotită fiinţă inferioară în viaţa de toate zilele. Destinul a hotărît ca el să se nască bărbat şi, din această cauză, se simte fericit. Mai este o cauză: sînt unii care se nasc şi mor fără să vadă luna şi soarele; el, Yong Ki-Ki, trăieşte de 90 de ani şi se plimbă văzînd mereu cei doi aştri; cum să nu fie bucuros? Filozofia lui este simplă şi morala lui e tot simplă: destinul omului este să moară şi soarta normală a omului înţelept este să fie sărac. Pentru ce ar fi trist, întreabă el retoric, dacă destinul meu este asemănător cu al celorlalţi oameni?!

Lipseşte din această meditaţie sentimentul tragicului. Omul clasic chinez nu trăieşte, ca omul grec, în orizontul tragicului. Moartea nu-i grija lui cea mai mare. Înţeleptul Li-Ţî vorbeşte despre sfîrşitul lumii surîzînd: "Dacă lumea are sau nu un sfîrşit? Pentru ce ne-am împovăra spiritul cu această grijă?" - spune el. Grija omului chinez este să-şi perfecţioneze virtutea şi să trăiască, precum anahoretul Yong Ki-Ki, bucurîndu-se că este om printre cele zece mii de lucruri primordiale, că este bărbat şi nu femeie şi că n-a murit în scutece. El trăieşte de patru mii de ani într-o civilizaţie a pudorii şi se conduce, tot de atîta timp, după o filozofie care tinde să aducă totul pe calea perfecţiunii. Punctul ei suprem este contemplarea contemplaţiei.

În numele ciobanului Ion

În numele ciobanului Ion,
Lovit sălbatec cu potcoava-n tîmplă,
Te blestem, poliţai de la raion
Cu suflet negru şi cu gură strîmbă.

În numele morarului Trofim,
Bătut cu patul armei pîn-la sînge,
Te blestem, rob al pîrei, anonim,
Că n-ai ştiut cu neamul tău a plînge.

În numele porcarului Tudor,
Cel torturat cu biciul şi cu slova,
Te blestem, cîine de judecător,
Venit să facă ordine-n Moldova.

În numele plugarului Culai,
De lîngă brazdă rupt, de lîngă vatră,
Te blestem, paznic nemilos de rai -
Tîrîie-brîu cu inimă de piatră.

În numele unui părinte - Ţepordei,
Trimis în ocnă grea, siberiană,
Te blestem, Iudă, cu toţi fraţii mei;
Ei n-au călcat pe cruce şi icoană.

În numele poetului Mihai,
Înstrăinat ce-a fost cu anasîna,
Te blestem, lacom strîmbător de grai,
Că-ai pîngărit ideea şi ţărîna.

În numele poporului întreg,
În numele memoriei eterne,
Te blestem, te detest, te-acuz, te neg,
Călău al inchiziţiei moderne!

Dumitru MATCOVSCHI

Desăvîrșirea prin suferință

Despre Cioran - filosoful fără sistem, moralistul fără morală, teologul fără religie - cel mai bine poate vorbi numai Cioran. Cioran cel nedumerit de lume și de rostul propriei individualități, Cioran cu judecățile sale de valoare, precise și aproximative în același timp, asupra sa ca manifestare a spiritului creator și ca determinare întîmplătoare a vieții. Cioran-omul, care distruge lumea, descuindu-i tainele ca pe niște lacăte vechi, tocmai din nevoia de a o salva. Din nevoia de *a se salva*, căci mîntuit fi-va doar acela ce va reuși să pună semnul identității între realitate și extazul aparențelor.

Cartea amăgirilor, publicată în 1936, deci la 4 ani după susținerea licenței despre Bergson, reia temele (și temerile) precedentei lucrări (*Pe culmile disperării*), fiind concretizarea unei anume stări de spirit a vremii. Fără s-o recunoască, asemenea unui Socrate modern, Cioran aduce din nou filosofia sub acoperișul caselor. O filosofie optimistă, în mare măsură, chiar dacă, spre a se cunoaște, individul uman este obligat de a purta o luptă pătimașă cu sine. Căci numai... "pe propriile ruine am ajuns să știm cine sîntem" (69). Iar extazul muzical este începutul acestei descompuneri a ființei, pentru a fi recompusă conform exigențelor ritualului existențial, într-o alta mai aproape de ideal. "Am pierdut în momentele de muzicalizare interioară atracția înspre materialități grele, am pierdut substanța minerală, acea împietrire care mă leagă de o fatalitate cosmică, pentru a mă avînta în spațiu cu miraje, fără a avea conștiința iluziei lor și cu visuri, fără să mă doară irealitatea lor. Și nimeni nu va înțelege vraja irezistibilă a melodiilor interioare, nimeni nu va simți exaltarea și beatitudinea, dacă nu se va bucura de această irealitate, dacă nu va iubi visul mai mult decît o evidență. Starea muzicală nu este o iluzie, fiindcă nici o iluzie nu poate da o certitudine de o așa amploare, și nici o senzație organică, de absolut, de trăire incomparabilă, semnificativă prin sine și expresivă în esența sa. În aceste clipe cînd răsuni în spațiu și cînd spațiul răsună în tine, în aceste momente de torent sonor, de posesie integrală a lumii, nu pot să mă întreb decît pentru ce întreagă această lume nu sînt eu?" "Extazul muzical este o revenire la identitate, la originar, la rădăcinile primare ale existenței. În el rămîne numai ritmul pur al existenței, curentul imanent și organic al vieții. *Aud* viața. De aici încep toate revelațiile". Dar între a auzi și a trăi viața este o dureroasă distanță. Omul, ființă imperfectă, cu deznădejdi și extaze, pendulează continuu între rai și iad, ca puncte cardinale unice. Omul, ființă aproximativă, aflată la jumătatea distanței dintre Dumnezeu și Demon. Totuși,... "stările cu adevărat mari nu se pot naște decît în imperfecțiune. Deznădejdile mă fac superior oricărei divinități. Este o plăcere să te gîndești că numai de la imperfecțiune se mai poate învăța ceva". (12) Dar viața merită a fi trăită în ceea ce este cu adevărat și nu în ceea ce se presupune a fi. Hic et nunc, aici și acum, iar nu dincoace sau dincolo de ea. Pentru că între aceste două granițe ale trăirii își au locul victoriile și înfrîngerile, certitudinile și amăgirile, extazul și disperarea. Iar cum omul poartă veșnic regretul de a nu se fi realizat viața pură în el, drumul lui este o continuă căutare a beatitudinii. O confuzie ce îi dă tot dreptul de a se considera total. "Este voluptoasă confuzia aceasta care amestecă tristețea cu bucuria și este cu atît mai voluptoasă cu cît este o confuzie de lacrimi. (...)

Este una din bucuriile vieții această admirabilă confuzie, dar este în primul rînd o bucurie a oamenilor triști".

Ca răspuns cenestezic al individului uman la imboldurile vieții, Cioran analizează rînd pe rînd însingurarea, suferința, teama de tot, iubirea și ura, eroismul și disperarea, renunțarea și profeția, rugăciunea și transfigurarea, patima și spovedania... Adică tot ceea ce nu-i este străin aproapelui său, ca alteritate a Eului unic. Fără a depăși o antropologie filosofică individualistă, Cioran ia în calcul Entitatea unificatoare, aproximînd-o prin determinațiile ei imediate. "Nu v-a furat niciodată infinitul vostru, nu v-a îmbătat niciodată nesfîrșirea voastră, ca să vă simțiți atît de plini, ca de atîta plinătate să fiți totul în toate?" Ca o rugăciune aproape, Cioran pare a ne spune încurajator: Nu vă temeți, tot un om este și Dumnezeul care picură peste noi lacrimi! Tot un om...

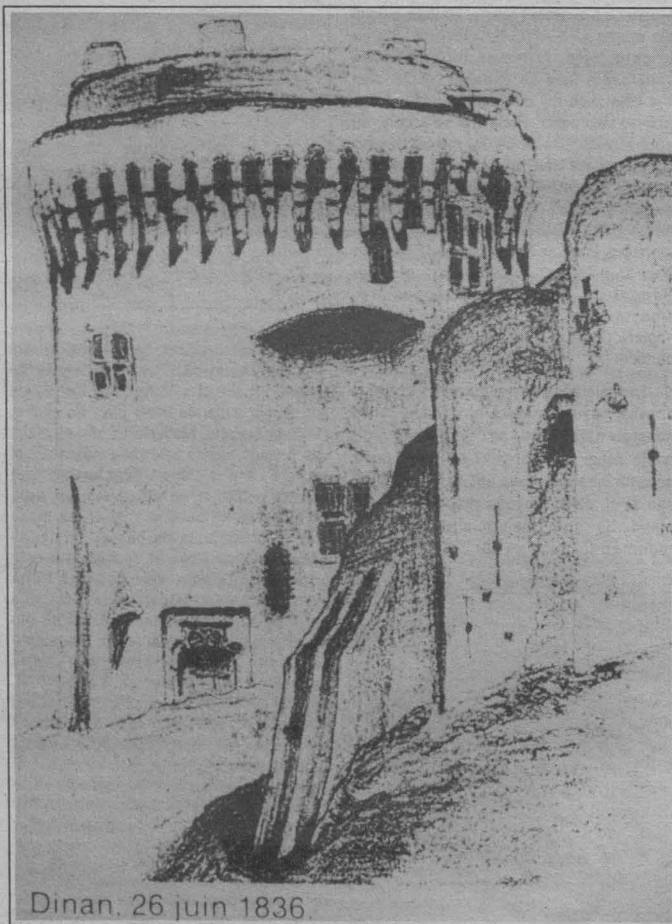
Cartea amăgirilor este asemenea vieții: profundă și aproximativă, contradictorie și convingătoare, eclectică și unificatoare. Dar, cum spuneam mai înainte, despre Cioran cel mai bine poate vorbi numai Cioran...

Ion MUNTEANU

Stilul interior al lui Cioran, succedaneu inadmisibil al dumnezeirii...

Omul este *o lume în lume*, spune fără morgă și complicații filozofice Cioran. Atît de fluentă și întreagă este predicația acestui gînditor, încît ești totdeauna tentat s-o iei ca pe un lucru știut și răs-știut. În realitate, propozițiile cioraniene ascund cumplita disperare a ochiului interior, hrănit cu ample viziuni, ecouri muzicale ale unor insurgențe sufletești de un dramatism dezmărginit.

Omul cioranian este acela care merge mai încolo decît este; care prin "delir" își simte începuturile, dar și lucrurile ce le preced: vidul paradisului și întîiul act (istoric) al individuației. "Nimic n-a înțeles din lumea asta acel ce nu s-a cutremurat de sensul adînc al individuației," notează eseistul, fiindcă acela nu va bănui niciodată regiunea începuturilor lui și nu va presimți niciodată momentul sfîrșitului său". Lumea în genere este la Cioran o funcție a *lumii exterioare* asigurînd continuitatea endogenă între momentul ce anticipează izgonirea lui Adam din rai (ca act împotriva firii) și cel al reîntoarcerii ca potențialitate infinită și transfigurare metafizică a vieții. Paradoxele bestiale specifice gîndirii eseistului ne transportă încă o dată în tărîmul sublim al uimirii. *Întoarcerea și reîntoarcerea*, cei doi poli ai vieții, sînt definite ca transfigurare mistică a surselor vitale și, respectiv, desfigurare metafizică, provocată de groaza pierderilor ultime, ambele presupunînd însă aceeași grație divină.

Dinan, 26 juin 1836.

Precedînd *Lacrimi și sfinți*, *Cartea amăgirilor* prefațează adînca disperare a celui căruia nu-i va fi îngăduit să trăiască, după cum va mărturisi mai tîrziu Sylviei Jodeau, decît experiențele de dincoace sau de dincolo de credință; decît ispita negației, mai curînd, decît credința pură și simplă, căci atitudinea religioasă rămîne în esență străină naturii "eretice" a acestui "strănepot al lui Iov".

Cartea amăgirilor este o meditație despre un absolut mai uman - acela al aparențelor și iluziilor trăite ca esențe sublime în inutilul total, isohypsa înfruntării unui Dumnezeu care poate, evident, ceea ce Cioran doar simte. Pentru cine a cunoscut fatalitatea gustului amăgirilor și lupta numai pentru amăgiri (îl parafrazez abundent pe Cioran), trăirea constituie, deopotrivă, supremul orgoliu și suprema umilință, singura plenitudine și dimensiune reală a existenței. Ca om al timpului său și , cu siguranță, al celui ce va să vină, Cioran gîndește ironic și înțelege ironia mai cu seamă ca supapă a delirului de grandoare în genere, ceva ce trebuie să pună în permanență eul în situația de a-și consola inexistența, prin raportare adesea la vidul divin. Prin ironie el își întoarce fața spre voluptățile dense (carnale) capabile să-i dea în compensație iluzia spiritualității. Cultura modernă însăși este înțeleasă de mirobolantul eseist ca un impresionism derivînd din multiplicitatea evidentă a aparențelor ca și din viziunea implacabilă (ironică) a nimicului.

În interviul dat Sylviei Jodeau, gînditorul mărturisea de curînd că îi pare a fi scris prea mult. O singură carte , crede el, ar fi fost de ajuns, prima carte conținînd deja în mod virtual tot ceea ce a scris după aceea. Numai *stilul*, după părerea sa, ar fi fost diferit.

S-a vorbit adesea despre Cioran ca despre un desăvîrșit și indimenticabil stilist. Mai puțin sau deloc, din cîte cunosc, s-a încercat o diagnoză a substanțialității stilului său. N-aș fi abordat eu însumi în treacăt această problemă, dacă n-aș fi fost convins că ea trebuie pusă obligatoriu în contextul acelorași virtuți sublime ale amăgirilor, ce nu exclud nici cultivarea pasiunilor înnăscute, nici truda de a supune și mlădia cuvîntul, așezîndu-l în fraze îngrijite capabile să creeze figuri de cugetare de o desăvîrșită înălțime a expresiei. Cioran este în acest sens - opera lui de limba franceză o atestă cu prisosință - un discipol al școlii sublime theodoriene, adeptă, după cum se știe, a cultivării pasiunii și entuziasmului irațional ca mijloace de persuasiune retorică.

Stilistic, expresia lui Cioran este o aglutinare indicibilă a oboselii și nehotărîrii între viață și moarte a ființelor din tablourile lui Rembrandt, cu autoextazul vieții și elanul mai greu ca materia din pînzele lui Sandro Filippi, în spațiul unde lucrurile nu se cîntăresc și aura trece drept finalitate universală.

Chestiunea stilului la Cioran, depășind instanța primă lingvistică, dar păstrînd în cutia de rezonanță emoția, este fundamental o problemă de flux, de vibrație și de angajare a lumii întregi în noi, ca revanșă a neputinței de a o naște noi înșine într-un acces de nebunie dumnezeiască. Universul, spunea într-acest sens altundeva Cioran, nu merge spre formulă ci spre poezie. Mistica, pentru care gînditorul a făcut o teribilă pasiune în tinerețe, trebuie deslușită astăzi ca aversiune organică față de vid și un tropism ce va rămîne mereu egal cu sine pe parcursul întregii vieți pentru extaze. De altfel, Cioran a indicat trei căi de acces spre absolutul lumii, cum o înțelege el: mistica, muzica și erotica, la care eu adaug și poezia, circumscrisă în atîtea rînduri de eseist aceluiași perimetru al "inutilității absolute" în care sălășluiește sublimul. Iubesc poeții, spunea Cioran în *Lacrimi și sfinți*, fiindcă n-ajung și nu vor să ajungă la nimic: ca după mai bine de cincizeci de ani să fie convins că "A trăi cu adevărat înseamnă a trăi fără scop" (!). Cu alte cuvinte, *a trăi prin stil* plenitudinea elanului "de a fi dat atîta viață lumii încît ea să sfîrșească în tine, cu tine!"

"Ciudatul" sentiment creatural din aceste cuvinte relevă un orgoliu ce a încetat de mult să se mai admită, ar spune Cioran însuși, excedat de propriul stil. Să fie motivul pentru care a încetat să mai scrie?

Ștefan Ion GHILIMESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

RAZLEȚE

Marin SORESCU

BIET DE LUI

Nu zicea: *biet de el* sau *bietul* cutare,
Zicea: *biet de lui.*
Ehe, ăsta al lui Sfoiag, biet de lui!
Tată de copii mulți. Biet de lui!
Și năroada de nevastă-sa ce-a mai făcut?
Avea clacă la curat de porumbi,
În curte stăteau toți,
Care mai bătrîni, care mai tineri, pe grămadă
Și curau porumbi - foile le aruncau într-o parte,
Porumbii în alta -, mai glumeau, mai rîdeau,
Spuneau povești - ăi tineri se mai ciupeau...
De,
Ca la clacă! (Uite, mi-e dor de clăcile alea,
Parcă-au trecut două sute de ani de atunci!)
Și Ioana asta a lui Sfoiag ăl Mic,
Gazda - parcă s-a simțit o țîră rău.
S-a dus în casă și-a născut.
Și, dimineața, ea băga porumbi în pătul.

Copilul l-a pus într-o troacă
Și l-a băgat sub pat, să moară.
Ea zicea că l-a uitat.
Și veselă și ușoară se întrecea cu oamenii
La cărat de porumbi, cu postava în cap.
Și tocmai spre prînz:
- Fata tatii, zice Băraie, tu nu te uzmi așa, cu greutăți,
Că ești borțoasă și te stîrpești, ferească Dumnezeu!
-Îu! zice ea - mi-am uitat de copil!
Și aruncă postava aia și fuga în casă.
Copilul tot acolo în troacă, vînăt - da' trăia.
Domnule, dacă are omul zile, n-ai ce-i face!

Și copilul ăsta, *biet de lui* - e Ionică ăsta, de-l trimesei
După boji că deseară sînt joimarile și facem focul cu boji.
Biet de lui și biet de taică-su,
Că l-au găsit mort pe deal.
Era un om înalt, voinic.
A căzut din picioare - cine știe din ce i s-o fi tras,
Din vreo supărare.
Desară poate vine și el,
Și se așează pe scăunel, în jurul focului.

Și Popoveanca ofta.
Ea le ducea grija tuturor, rude sau străini.
"E, așa lele, gaică, muică și de toate!"

Așa zicea Popoveanca:
Începea cu "biet de lui" și termina cu
" E, așa gaică, muicălele și de toate".
Și la urmă ofta.
Ce-o fi fost în oftatul ăla al ei,
Ce năduf - ce dor în capul pieptului?!

JOIMARI

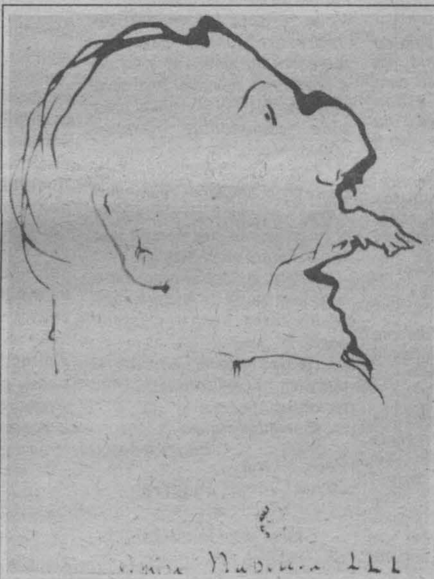
În seara de joimari copii mergeau pe coastă
Și culegeau boji uscați,
Cîte două trei brațe și le duceau în curte.
În fața pridvorului...
Am strîns și eu, de multe ori,
De pe coastă cu Ion al lui Nină, Rine al Cazacăi,
Cu Ionică, frate-meu.
Seara, mama făcea focul în curte.
Tot satul atunci era numai focuri...
Și în jur
Puneau scaune - pentru morți.
Să se așeze pe ele.
Și între foc și scaune turnau apă de jur împrejur.

- Vine și Popoveanca asta? o întrebam pe mama,
Și cu ăsta, Ionică, de ziceai că l-a trimis ea
Să adune boji...
-Ehe - asta o fi fost acum o sută de ani!
Eu n-am mai prins-o - am prins-o pe Popoveanca a tînără,
Nepoata ei, da de asta a bătrînă mi-a povestit și mie
Muma... Și astăzi nu știu de ce mi-adusei aminte de ea
Și vă spusei. Ionică ăsta a murit pe front la '77.
Soldat Băraie Ion.
-Și vine și ea? dacă-ți aduseși aminte de ea,
Înseamnă că are de gînd să vină. Și ea și soldat Băraie Ion
E și seara lor. Și el ar trebui să apară.
- Ei, dacă-o veni... Dar ce să caute în curtea noastră?
Fiecare
Se duce în curtea lui...
Dar ce curte, că nu mai e nimic -
S-a devesit totul - casele alea s-au dărîmat...

Mă duceam și mai aduceam un scăunel.
Ultimul care mai era în casă
Și nu prea era bun, că se cam hîțîna...
Stăteam cu el pitulat la spate, să nu-l vadă mama.
Or încăpea doi pe-un scaun? mă gîndeam.
- Hai, pune-l aici, dacă tot îl aduseși.
- Vorbea ta, dacă mi-au venit mie în gînd,
Înseamnă că n-au unde să
Tragă. Curtea noastră e mare.

Și la urmă între foc și scaune turna apă de jur împrejur.
Și lăsa garnița cu apă pe un scaun.
Scaunele rămîneau acolo,
Nimeni nu zicea nimic.
Mama cădea pe gînduri. Se auzeau focurile
Troznind și la Nea Miai, și la Țața Leana
Și la Ion al lui Nină.

❐

Citind într-un mesteacăn

(urmare din pag. 1)

"Asta-i noapte de atlaz, vere, pui o lumînare pe pervazul bisericii și se aprinde singură."

"Auzi ce de mai cîini latră în spatele unității - pentru el, spitalu-i unitate - zici că-i la noi în sat".

"Cel mai bine, acum, e să fii într-o gară, s-aștepți să se facă ziuă și să vină trenu."

..."Dania o faci că ți-e drag ție".

..."lustra de cristal s-aprinde numai duminica"

... "singur mi-am făcut moară-n cap"...

... "ca atare d-aia latră cîinii-n jurul unității"...

... "Chestia-i că ăla colcăie de bani ca șarpele de bale".

"Cine?"

"Păi dacă n-ai fost atent"...

Îmi face cu mîna, din timp înclinat, o zi de vară.

Eram la mare. Pescarii, întorși din larg, scoteau din bărci, cu mincioagele, hamsii, chilcă, stavrizi și-i aruncau în coșurile cherhanalei. Prinseseră în taliane și vreo cîțiva rechini degenerați (în Marea Neagră n-ating mai mult de 25 kg). Cînd se pomeneau în aer, rupți din burta vie a mării, de leagănul dăinuirii lor, rechinii lepădau într-o secundă puii. Murind de prea mult aer învălmășit, ei mureau singuri și-n cea din urmă zvîrcolire, instinctul speciei îi reda circuitului universal.

Într-un spital, timpul trece agale și ustură ca o insultă.

Careva a dat drumul tranzistorului și s-aude
cu mîncare și tutun
și la boi c-un braț de fîn...

E atîta gînd de primăvară în toate ale lumii, încît îmi zic că în clipele astea numai crucile nu suferă de insomnie.

"N-am ascuțit foarfeca de vie, cum or lua ei corzile la mînă?"

"Se descurcă, n-avea grijă, sînt sănătoși."

"Tăiam la vie pînă seara. Cînd veneam acasă, rotunjeam tufele de trandafiri. Mîncam, beam pe nerăsuflate o oală de vin, mă ștergeam pe mustață și-mi trosneam ciolanele frînte de oboseală. După ce tai la vie, ăla, da, somn!"

Timp durînd agale. Departe, dincolo de noi, timpul e sonor și limpede, ca un pod de lemn cu trupul plin de galop înfierbîntat. Acolo, în cîmpia întunecată, în nopțile astea se naște, se înalță și se logodește cu pelinul zeița de lut, protectoarea grîului. Ea e aceea care scornește jertfa soarelui și închină turmele asfințitului noianelor de sălcii de la Dunăre.

În muchiile turnului răsună dintr-o dată un răpăit de ploaie.

Tăcere. Toți lingeam în palmă încolțitul stelelor.

Numai unul dintre noi citește într-un mesteacăn:

"Mierla e pasărea dintîi."

❐

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Eugen Ionescu în scrisori

TREI MISIVE PARIZIENE INEDITE

Cum și cînd vor fi ajuns aceste epistole (care văd acum lumina tiparului), adresate din Paris, de Eugen Ionescu lui Ionel Jianu, în posesia lui Petru Comarnescu e mai greu, deocamdată, de stabilit. Se știe cu certitudine că strînse și durabile relații de amiciție se statorniciseră între Petru Comarnescu și Ionel Jianu încă de pe cînd se aflau pe băncile liceului și, în aceste condiții, nu-i greu de explicat schimbul de documente culturale, ca și cele de față, în scopul informării reciproce, mai ales că ele conțin destul de transparente puncte de vedere comune vis-à-vis de marasmul vieții politice a momentului, văzută la dimensiuni planetare, cu intuiții realiste în privința evoluției și deznodămîntului conflagrației militare care avea să cuprindă, în scurtă vreme, întreaga omenire (vd.: misiva din 9 aprilie 1939 sau afirmația: "Ultima speranță a europenilor e America" din scrisoarea datată 9 ianuarie 1938 cu aluzia amabil-malițioasă la atitudinea filoamericană a lui Petru Comanescu: "Titel trebuie să fie vesel și jubilos."). Aceste scrisori pun în lumină, cu suficientă limpezime, coeziunea sufletească a doi reprezentanți de frunte ai spiritualității românești într-un moment istoric marcat de o stare delirantă ireversibilă, care avea să aducă, finalmente, omenirii, tragicul cortegiu de sacrificii și jertfe nici pînă azi evaluate cu toată exactitatea și corectitudinea necesare și ale căror consecințe se resimt, într-un fel sau altul, încă, acuzat dramatic, mai ales în zonele cele mai grav afectate de rostogolirea necruțătoare a tăvălugului istoriei, cum a fost și cazul spațiului geopolitic românesc.

Iubite dle Jianu,

Sunt, hotărît, un mizerabil. Amabilității dtale nu i-am răspuns decît printr-o uitare care are scuza că e doar aparentă. Dar am fost furat: înțelegi ce înseamnă să fii la Paris și bucuria de-a uita tot urîtul lăsat în urmă. Dar și aici lucrurile sunt destul de triste... În sfîrșit...

Nu i-am scris nici lui Barbu Brezianu. Și e așa de tîrziu că nici nu mai îndrăznesc să-i scriu.

Rodica ar vrea s-o vadă la Paris pe Dna Jianu și trimite sărutări fiului dtale.

Eu aș vrea să mă plimb cu dta prin vechiul Montmartre, dta fostul meu aspru critic, cu care am descoperit că am atîtea puncte de contact. Dacă nu ne-ar fi sguduit vremurile n-aș fi descoperit asta niciodată.

Trimite, te rog, Doamnei respectuoasele mele sărutări de mâini și Dlui Jianu junior, urările mele de a-l vedea om întreg în timpuri întregi, reechilibrate.

Pentru noi, nu-i așa(?), nu mai putem spera asta.

Al dumitale,
cu călduroasă prietenie
Eugen Ionescu
28 rue Censcér, Paris Ve

*

Iubite Domnule Jianu

Iartă-mă că răspund tîrziu la scrisoarea dumitale. Am impresia că am primit scrisoarea ieri și e, mi se pare, aproape o săptămînă de atunci. Timpul trece îngrozitor de repede. Alunecă printre degete. La București o să treacă iar încet și greu.

Îmi vorbești de actele gratuite ale lui Dinu N. (Constantin Noica?). Nu l-am văzut deloc pe-aici. Cunoscînd "violența" sentimentelor mele împotriva "ideilor" (vai!) lui, nu a mai căutat, probabil, să mă vadă. Am auzit însă că face fel de fel de isprăvi "căpitănești". E în mîinile acelei coropișnițe demonizate de Cioran, și nimeni nu-l mai poate scoate de acolo. De altfel (regret că nu-ți pot spune mai multe) nici eu nu știu ce să mai aleg. E noaptea, noaptea peste tot.

Ultima speranță a Europenilor (sic) e America. Titel trebuie să fie vesel și jubilos.

În Franța e un fel de "redresare" lentă, - care nici redresare nu pare a fi,- căci nu e reacțiunea spiritului împotriva întunericului, - ci a vechi și prea bine cunoscute interese împotriva unor interese contrarii.

Aici însă văd muzee și piese de teatru; am auzit festivaluri Ravel, - așa încît din disperarea și tristețea cea mai neagră trec la o încîntare semi-extatică.

Aștept, aștept și cred într-o scrisoare lungă de la dta în care să fie vorba despre prietenii noștri.

Rodica trimite Doamnei și dumitale complimente. Sărutări feciorului.

Eu sunt al dumitale,
Eugen Ionescu
Paris, 9.I.938
28 rue Censcér, Paris (Ve)

*

Dlui și dnei Ionel Jianu
Str. Michelet, 25
Bucharest
Roumanie

(Paris), 9 aprilie 1939

Salutări din Montmartre încă francez, independent și nebombardat.

În mijloc, - loc liber pentru statuia celui cu mustață sau a celui fără.

La anul, - aici vor fi "à la mere Catherine" specialități de spaghetti sau de crenwurști. Salutări băiatului.

Eugen și Rodica Ionescu

Disponibilitățile ironic-malițioase și incitante, proprii spiritului ionescian, nu sînt dezmințite nici în aceste scrisori, străbătute de neliniște, confuzie și teamă - "De altfel (regret că nu-ți pot spune mai multe) nici eu nu știu ce să mai aleg. E noaptea, noaptea peste tot" -, dar și de o rază de speranță în reinstaurarea normalității ("timpuri întregi și reechilibrate"), chiar dacă această perspectivă se întrevede pentru altă generație ("Pentru noi, nu-i așa (?), nu mai putem spera."). Deocamdată, remediul la "disperarea și tristețea cea mai neagră", provocate, desigur, nu de "reacțiunea spiritului împotriva întunericului", ci de asaltul brutal "a vechi și prea bine cunoscute interese împotriva unor interese contrarii", constă în refugiul în universul muzeelor, al teatrului și al muzicii, generatoare de "încîntare semi-extatică." Nu peste mult timp, însă, nici Parisul nu va mai fi în măsură să procure atare oaze de seninătate, deoarece se întrevede, deja, "loc liber pentru statuia celui cu mustață sau a celui fără." Altfel spus, spiritul distructiv al rinocerilor își va pune, chiar dacă vremelnic, pecetea întunecată asupra umanității.

Nicolae CÂRLAN

Nota redacției: Scrisorile se găsesc în fondul arhivistic al Muzeului județean Suceava, Donația Petru Comarnescu.

Fougeres. 23 juin 1836

"Eu sînt acarul!"

(sau despre *bine-cuvîntare*)

La început era Cuvîntul, ne spune *Buna-Vestire* după Ioan, iar cînd l-a făcut Dumnezeu pe om, după chipul lui, *l-a bine-cuvîntat* cu har divin. După ispitirea femeii, l-a slobozit pe pămînt fără chip determinat. De atunci el își tot caută chipul cuvîntării celei dintîi. Cînd gîndul său se întoarce la cuvîntul limbii în care își adăpostește destinul, dar nu la cel rătăcit, care umblă bezmetic și nerușinat prin lume, ci la cel luminat, atunci el își amintește că a primit bine-cuvîntarea divină. "Numai în cuvintele limbii tale se întîmplă să-ți amintești de lucruri pe care nu le-ai învățat niciodată", scria Constantin Noica în *Cuvînt înainte* la *Cuvînt împreună despre rostirea românească*.

Într-o vreme cînd cultura era cel mai mare disident al veacului românesc, *bine-cuvîntarea* filosofului de la Păltiniș a fertilizat mai multe generații. Dar cine era acest bătrîn înțelept, care își amintise la rîndul său de *cuvîntul originar*? Acest Înaintemergător care a colindat "orașele mari ale țării pentru a descoperi *tineri de viitor* între 25 și 28 de ani"? Cel ce se ruga pentru *fratele Alexandru*? Ultimul mare optimist al filosofiei, cum îl numise Emil Cioran? Sau un om ca toți aceia care scormonesc la rădăcinile limbii sale spre a-și aminti chipul viu al rostirii?

"Eu sînt acarul!" obișnuia el să spună. "Restul e încercarea voastră". Și tot rostul socratic al *bine-cuvîntării* sale era acela de a te "înmîndri" (înțelepți), de a te pune în ordine, prin taina gîndului, care te adună trezindu-ți în amintire "lucruri pe care nu le-ai învățat niciodată". Întocmai *acarului universal*, el te slobozea *bine-cuvîntîndu-te*, în spațiul originar al limbii și culturii.

Ultima oară cînd l-am întîlnit, pe la începutul lui august 1987, era mai obosit și poate mai tăcut ca de obicei. "Grăbiți-vă!...." ne spunea. Dar, din păcate, nu ne-am grăbit destul. Cînd am revenit la Păltiniș, el nu mai era acolo. Se mutase undeva, sus, mai aproape de zeii care, întocmai lui Heraclit, îi vegheaseră căminul, unde își încălzise mîinile și chipul.

Cine nu și-l amintește pe filosof, în dreapta lui cuvîntare, e *ne-drept*, sau și-a uitat *bine-cuvîntarea*.

Dacă ai primit bine-cuvîntarea lui, făcînd din filosofie exercițiul *devenirii întru ființă*, atunci trebuie să-l crezi cînd spune că: "un Eminescu al gîndirii românești n-a apărut încă. Dar atîta vreme cît se vorbesc limbile popoarelor și nu ale mașinilor sîntem datori să credem că se va putea ivi unul". Acela își va aminti poate, mai bine decît toți, că a venit pe lume întocmai feciorului de împărat din basmul "Tinerețe fără bătrînețe...", prin harul nemuririi și al *bine-cuvîntării*.

Ionel BUȘE

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

COMEDIA INUMANĂ

Ion BĂIEŞU

VRĂBIUŢA

- Vrăbiuţă! Vrei o bobiţă de strugure? O bobiţă mică şi dulce, dulce ca tine.

- Nu, puişor, vrăbiuţa nu vrea nimic. Vrăbiuţa e bolnavă. Şi bătrînă.

- Dacă vrăbiuţa mai vorbeşte aşa, puişorul se supără taretare de tot şi n-o mai iubeşte.

- Iartă-mă, dragule.

- Dar un măr nu vrea vrăbiuţa? Sau o bomboană? Sau o bucăţică mică-mică de ciocolată? Ce să-i dea puişor vrăbiuţei lui ca să fie ea mulţumită şi fericită?

Vrăbiuţa zace în pat cu prişniţe. E bolnavă, dărîmată de vîrstă, de excese şi de reumatism. Vedeta de altădată, solista care ocupa cîndva singură scena, ca o regină, lîncezeşte acum în cîrpe, tristă şi pensionară.

- Vrăbiuţa nu mai vrea nimic de la puişorul ei... Nimic... nimic...

Cîteva lacrimi mari şi incolore se scurg pe obrajii vrăbiuţei, o dată cu rimelul.

- Să nu plîngi, să nu-l superi pe puişorul tău... Te rog... Te rog...

Puişorul era pe vremea gloriei vrăbiuţei un simplu corist neluat în seamă. Un corist care visa noaptea voga lui Mario del Monaco, cu ovaţii şi flori aruncate pe scenă, cu femei sufocîndu-se la uşa cabinei lui. Dar cum să ajungă, cum să pătrundă, cum să biruie dacă nu era sprijinit de nimeni, dacă directorul nu vroia să-l asculte, dacă nu avea "un spate"? Cunoştea momente de furie dementă, cînd se dădea cu capul de pereţi şi urla: de ce? de ce? De ce nu era şi el solist?

Într-o zi, a luat o floare în mînă şi s-a dus la cabina vrăbiuţei, a căzut în genunchi şi a rugat-o să-l ierte că îndrăzneşte, dar el consideră că în seara respectivă ea a fost realmente genială, dacă Maria Callas o asculta şi-ar fi tras un glonte în frunte.

Azi o floare, mîine un buchet, coristul nu s-a lăsat, a insistat pînă cînd diva, deşi cam trecută şi cam fanată, s-a înamorat de el.

Aşa a ajuns coristul solist. Aşa a ajuns să fie ascultat de către director şi de către o comisie cu care vrăbiuţa aranjase totul şi care a făcut ţţţ, ce talent! Cu preţul căsătoriei, fireşte. Lumea s-a făcut că nu observă diferenţa de vîrstă şi i-a felicitat: fericire, multă fericire! Toată ziua o ţinea în dulcegării, puişor în sus, vrăbiuţă-n jos, aşa au trecut anii, aşa a ajuns el artist emerit fără voce, prieten de bridge cu directorul şi cu alţi artişti ai poporului, preşedinte de sindicat, om influent, membru în comisia de admitere la conservator, totul datorită ei. Nu-i era jenă să i-o spună: "Ce-ar fi fost puişorul fără vrăbiuţa lui, ce-ar fi fost? Nimic!" Iar ea, vrăbiuţa, lăcrima. Oare era posibil omeneşte ca el să stea în continuare lîngă ea dintr-un sentiment sincer, s-o ocrotească şi s-o îngrijească din dragoste, deşi era un bărbat în putere, iar ea o artistă pensionată?

- Uite ce i-a adus puişor vrăbiuţei, uite!

- Vai! Unde-ai găsit minunăţia asta de floare?

- La colţ. Mi-a adus-o o ţigancă anume. E o floare care o să-ţi dea o stare de bine şi de fericire. Şi de linişte. Şi de siguranţă, draga mea. Siguranţa că eşti lîngă mine şi te iubesc ca în prima zi! Mai ţii minte seara cînd am venit în cabina ta cu o floricică? Ce floricică era?

- Ca asta! strigă bătrîna vrăbiuţă, plîngînd de fericire.

Între timp, puişor, fostul corist, se îmbracă în grabă cu un costum închis.

Timp de cinci minute, vrăbiuţa şi puişor-solistul se sărută, se giugiulesc.

Apoi el coboară repede în stradă. La colţ îl aşteaptă nervoasă, toată numai draci, o tînără coristă de douăzeci şi cinci de ani.

- Scuză-mă, draga mea, scuză-mă. M-a reţinut cineva la telefon. Nu fi supărată, am vorbit cu directorul, săptămîna asta vei fi ascultată, în trei luni vei fi solistă pe postul nevestimi.

- Apropo, ce-ţi mai face vrăbiuţa? Mă mai ţii mult încurcată?

- Mai aşteaptă puţin, nu pot să-i dau cu parul în cap.

- Nu-ţi cere nimeni să-i dai cu parul în cap, dar poţi foarte bine să divorţezi.

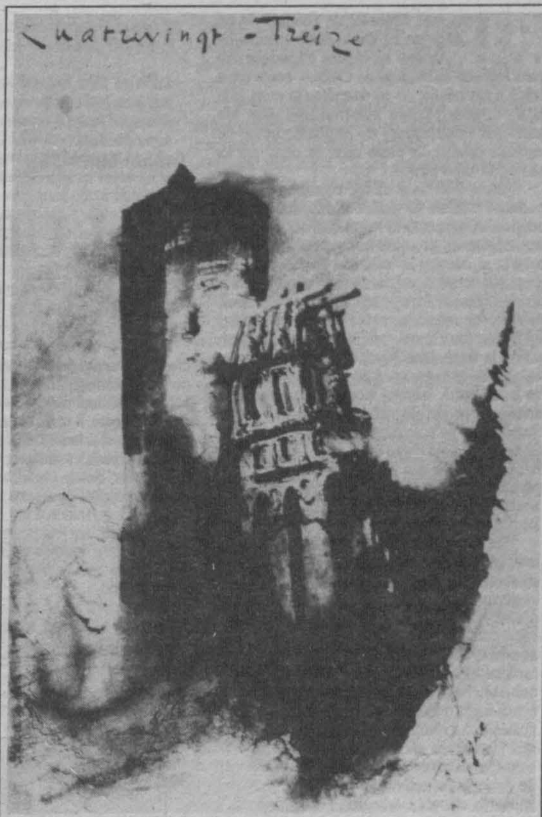
- Nu e cazul. I-am pus în dormitor, deasupra capului, un Piliuţă de zece chile (m-a costat o groază de bani), prins într-un cui îndoit. Într-o zi, tot o să cadă. Va avea o moarte uşoară. Ai răbdare.

Braţ la braţ, corista şi solistul se pierd în mulţimea de pe bulevardul Magheru. Sînt fericiţi şi plini de speranţă.

Acasă, vrăbiuţa a aţipit. Deasupra ei natura moartă (doi ciulini şi o codiţa-şoricelului) aşteaptă, în ramă, să-i vină sorocul.

Desen la *Chansons des rues et des bois*

Valeriu CRISTEA

O absurditate

Citesc cu stupoare în *Contrapunct* (nr.3 din 7 februarie a.c.) un articol al dlui Dan Stanca intitulat *O absurditate: intelectualul de stînga*. Un articol agresiv, confuz şi diletant. Oricum, mai mult decît titlul lui articolul nu spune, iar titlul spune totul. Deci: intelectualul de stînga reprezintă o absurditate. Bine, dar au fost atîţia, la noi şi pretutindeni în lume, şi de prima mînă. Nu, nu vreau să polemizez cu dl Dan Stanca. Şi nici să mă justific (căci eu sînt un intelectual de stînga, de stînga, nu de *extrema* stîngă, deşi unii colegi de breaslă de dreapta - pe care eu nu-i socot de *extremă* dreaptă - "uită" să facă delimitarea). Vreau doar să evoc aici *o reflecţie de Crăciun*, de Crăciunul anului 1991. Mi se pare că ea are o legătură cu titlul-ghilotină, al articolului dlui Dan Stanca.

De ce s-a născut Iisus la Betleem, în Iudeea, deşi părinţii săi lumeşti, Iosif şi Maria, locuiau tocmai în Nazaret, în Galileea, o ştim. Pentru că naşterea Lui a coincis cu un mare recensămînt al populaţiei organizat de administraţia romană, recensămînt care prevedea ca fiecare să fie înregistrat acolo unde s-a născut. Şi cum Iosif, "din neamul lui David", văzuse lumina zilei în Betleem, "cetatea lui David", a purces spre sud, însoţit de Maria, care era însărcinată. În plan istoric, aşa s-au înlănţuit şi desfăşurat evenimentele. Ca să se împlinească profeţia: "Şi tu, Betleeme, deşi eşti mic între miile lui Iuda, din tine va ieşi Stăpînitor peste Israel..." (Miheia, 5,1).

De ce s-a născut însă Iisus într-un prea umil staul şi de ce primul lui "leagăn" a fost o iesle? Săraci, Iosif dulgherul şi soţia sa Maria nu puteau fi într-atît încît să nu poată închiria o cameră, absolut necesară în starea în care se afla femeia. Motivul ţine, în planul cotidianului, de hazardul cel mai meschin: pentru că - am spune astăzi - călătorii sosiţi la Betleem *nu au găsit loc la hotel*. Hanul era arhiplin: "Şi a născut pe fiul său, Cel Unul - Născut şi L-a înfăşat şi L-a culcat în iesle, căci nu mai era loc de găzduire pentru ei." (Luca,2,7). Un hazard, desigur *programat*, menit să exprime Voia Lui Înaltă. Nimic nu-l putea împiedica pe Iisus să se nască într-un palat şi în purpură. A preferat însă adăpostul cel mai sărăcăcios, ieslea purificată de răsuflarea curată a animalelor. Creştinismul e deschis tuturor, inclusiv bogaţilor. Destui dintre aceştia nu au ezitat să adopte noua religie şi să sprijine cu averile lor nevoile bisericii timpurii. Totuşi, născîndu-se sub cel mai modest acoperiş şi în cele mai precare condiţii, Iisus - intrînd în istorie, aşezîndu-se în societate - *a optat*. Pentru cei mulţi, pentru cei nevoiaşi, pentru cei îndureraţi, pentru cei decăzuţi şi chiar pentru cei damnaţi. O opţiune care legitimează în veac stînga cinstită, ba chiar şi populismul sincer, de inimă, apolitic (şi deci nedemagogic), obsesia "oamenilor sărmani", a "umiliţilor şi obidiţilor". O absurditate devine atunci a nu vedea rădăcina creştină a unor convingeri pe care prăbuşirea totalitarismului comunist nu le va putea înlătura deoarece nu au fost şi nu sînt legate în nici un fel de el.

Teohar MIHADAȘ

LUPII ATACĂ

...Peste cîntecele de altădată de pe geana lui Vaeni, peste colinzile ce făceau să răsune zăpedele sub cerul înghețat în noaptea de Crăciun, peste orgia orfică a clarinetelor ce se dezmățau la nunți și la alte petreceri, peste așternuturile albe ale nuntirilor îmbelșugate de altădată, acum se așezase cenușa, iar peste cerul de deasupra lor se risipea fumul pustiei.

Înainte însă de a da foc comunei, pentru a pune pe oameni la "adăpost de primejdie", la adăpost de adăposturile lor, mercenarii văgăunilor au lichidat cu promptitudine pe dușmanii de moarte ai măreței lor cauze: - libertatea totală, dreptatea totală, bunăstarea și fericirea, totale și ele, ale omenirii întregi, aceștia nefiind alții decît: învățătorul pensionar astec Nae Nubi, celălalt învățător, Ion Giurgiuma (preotul astec a șters putina la timp), Iani Grijoti, psaltul de la biserica velhă, Mitri-al Ducă, omul de serviciu de la școala de limbă velhă, bătrînul morar Gogu Stambechi, namila de pe rîul Bugazi, bătrînul piuar Vangheli Carapuiu de pe apa Vucufescului, și tînărul Mitruș Ghiuzeli, singurul dintre elevii de la Liceul velh din Brebena, care n-a apucat, sau n-a vrut, să părăsească vatra lui de naștere, și n-au scăpat acestui ecarisaj nici Pardosti, nici bătrînul Vazura. Pe alții i-au schingiuit numai puțin.

Trebuiau lichidați urgent niște dușmani realmente primejdioși, și mai la-îndemînă, nu pe chiaburul Țumbuc, nici pe fiu-su, îmburghezitul intelectual Teli Țumbuc, caftist prin vocație, nici pe preotul Cutica, care trăia huzurind și cerșind sacerdotal avutul bieților credincioși, nici pe fiii acestuia, amîndoi membri activi și fanatici ai organizației de tineret caftiste "Falanga sacră", nici pe hiena aceea ahtiată după pleașcă și ticăloșie, insolent, placid, imbecil, Nuli Haleu, nici chiar pe jandarmii care ipso-facto se făceau vinovați de "crimă de activitate intensă împotriva clasei hotărîtoare"... Nu, de nici unul dintre aceștia nu s-au atins, ba, mai mult, au ucis și schingiuit (căci schingiuirea făcea parte esențială din ansamblul arsenalului terapeutic utilizat de ei pentru instaurarea fericirii totale pe pămînt) la sugestia, îndemnul și recomandarea chiaburilor, burghezilor și caftiștilor cu care colaborau strîns zi și noapte, mai ales noaptea. Era, se pare, o primă fază a unei planificări mai complexe, mai vaste, pe etape, științific concepută și pusă în mișcare.

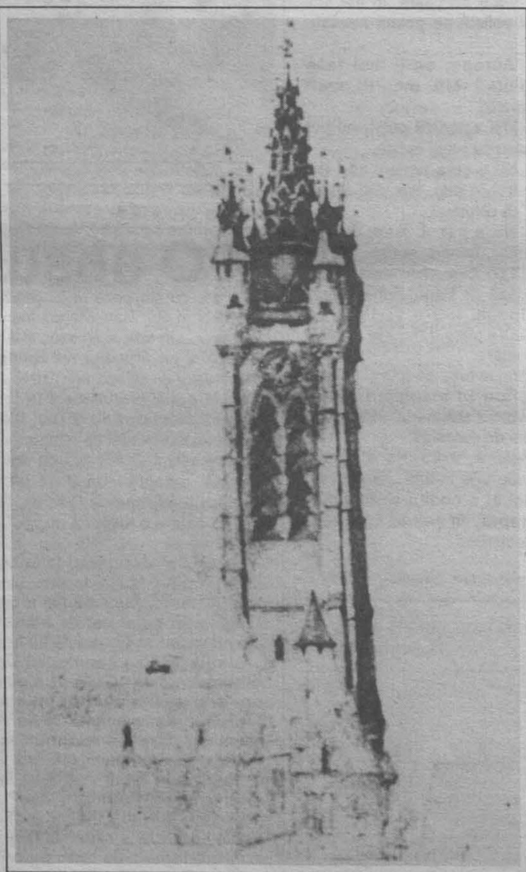
De Crăciunul lui 1942, Nandu a fost pentru ultima dată acasă. Tot pentru ultima dată era să-și vază fata promisă lui, după datina pămîntului.

A insistat pe lîngă taică-su mult, să plece din comună, să se retragă la Sarona, și de-acolo, împreună cu toții, să se refugieze în Velhia Mare.

- Tată, o să te omoare ca pe-un miel. Se înmulțesc mereu, iar canțonii nu vor să le facă față... Uite-i, se retrag discret de-aici și nu-i interesează altceva decît ceea ce pot să care de la noi: cheresteaua și alte bunuri numite despăgubiri de război... Ciudat: ei atacă, ei pățesc rușinea luînd-o pe coajă, ei apleacă fața jenați atunci cînd populația Nefidiei îi aclamă în batjocură: "ura! uraa!", și tot ei sînt cei care reclamă despăgubiri de război. Cine, cui a făcut război? N-are nici un rost, tată. Ești bătrîn, te iubesc și n-aș vrea să mori ucis de mîna acestor flenduri. Hai să plecăm. Să mergem în țară. O voi duce și pe Vae a mea, voi studia acolo medicina, ea va studia farmacia, tu îți vei primi pensia ta de la statul velh pe care l-ai slujit cu abnegație de apo[illegible] timp de cincizeci de ani, și să terminăm o da[illegible] cu acest provizorat, această nesiguranță. Sîntem puțini și departe de cei care ne-ar putea da un ajutor real. Și mi se pare că soarta noastră aici, pe aceste vetre, nu este alta decît a incașilor din Nababia. Peste nu mult timp, după ce va dispare și generația mea, mira-m-aș dacă vom însemna mai mult decît un nume, dacă vom fi altceva decît sînt incașii acolo pe pămîntul lor dat de la Dumnezeu. Nu tată, nimic mai mult decît atîta. Ascultă-mă. Vino să mergem. Aici nu mai este de stat. Aici sîntem meniți pieirii.

- Dragul tatii, a purces a da răspuns bătrînul învățător, eu unul nu mă duc de-aici, să știu că mă taie, nu ca pe un miel cum ai zis tu, ci să mă omoare cu bîtele și pietrele ca pe-un cîine. Aici mi-am îngropat fetele, aici vreau să mă odihnesc, bine, rău, și eu, lîngă ele. Aici am slujit, din dragoste mare, o cauză dreaptă, timp de cincizeci de ani, ce contează că va trebui să-ndur chinurile schingiuirii cinci minute, sau cinci ceasuri? Și aceasta poate fi o răsplată, într-o altă gîndire, străină acestei lumi. Dacă Dumnezeu a înțeles să-mi ieie ceea ce am avut mai scump pe lume, fetele mele, stelele inimii mele, de ce să pun eu acum la adăpost de moarte stîrvul acesta al meu, de ce să fug dinaintea ei? Știi bine că laș n-am fost niciodată. Am fost poate că absurd, răutăcios din nerăbdare, invidios și cu gînd de răzbunare, dar laș - de asta te poate încredința chiar și Teli Țumbuc, - nu.

Chiar dacă aș ști că ajung ca lov, pe movila de gunoaie a comunei, năpădit de bube (numai că eu nu sînt vrednic de așa ceva), lins pe picioarele în descompunere de cîinii nimănui, necercetat de nici un prieten, nici de milostiva mătușă Maria, cea care și-a pierdut toți cei cinci copii în bătaia de la '21, implorînd din ochi zadarnic vreo îndurare de undeva, ridicîndu-i în van spre pustiul liniștit al cerului, și nici atunci nu m-aș mișca de-aici. Sfîrșitul meu trebuie să fie aici, unde este și începutul. Este un cerc din care nu pot ieși. Tu însă du-te... căci n-aș vrea să te pierd și pe tine. Nu am dreptul... și Dumnezeu să te aibă-n paza Lui altfel decît pe surorile tale, fiul meu.

A te ucide cineva, nevinovat fiind tu, ăsta este un fel de har, un fel de favoare, pentru că mori zîmbind a mirare copilărească,... mori zîmbind atît de ingenuu ucigașului, încît moartea pare atunci a fi un fel de bucurie, un fel de biruire a ei prin supunere candidă, fecioreInică. Mori crezînd că se face o joacă. Dimpotrivă, cei ce sînt omorîți ca vinovați, se zbat crîncen, trec prin convulsii teribile, pentru că nu atît moartea este cea care-i ucide, ci fărădelegea lor îi ucide și-i torturează. Vinovatul fuge dinaintea morții, căci fuge dinaintea propriei sale fețe; eu n-am din fața cui pleca, fața mea-i curată și n-au decît s-o flageleze pînă ce-mi dau suflarea. Știi, zîmbetul meu... Îl voi păstra la fel, același, chiar și-n fața lor. Nu mă sminti din rosturile mele.

Se cuvine să mori în iubirea ta, sau lîngă ea măcar..., în legea ei, și-n pămîntul ei.

Bătrîna doamnă învățătoare, cu rochia lungă, de culoarea cenușii, peste dînsa, ușor descumpănită după pierderea celor patru fete una după alta, îl asculta cum vorbește și nu se mira deloc... Își cunoștea omul, acest copil cu mustăți viforoase, de rege italian.

Nandu a renunțat - nu fără o anumită amărăciune - să-l convingă pe tatăl său să-și părăsească vatra și credința.

Cu logodnica s-a înțeles mai ușor: Ea-l va aștepta pînă ce se termină zavera, el se va reîntoarce, o va lua cu dînsul, după ce vor face nunta, vor merge să termine studiile în Velhia Mare, iar apoi se vor întoarce în Tanara, unde se va pune în slujba acestor oameni părăsiți, ca medic. Pe ea o va face asistenta lui. Îi vor iubi oamenii, vor avea copii cuminți cum este el, Nandu, frumoși cum este ea, și voinici cum sînt de cînd se cunosc Amurandii, și vor fi fericiți, și ei și părinții lor.

Apoi au lăcrimat, iar Nandu a sărutat-o pe Vae pe ochii înmărgelați de lacrimi și pe obrajii peste care șiroiau aceleași lacrimi.

O mare neliniște, ceva ca o mînă neagră, mare, cu degetele răschirate, înfipte-n ea, o oprea cu putere îndîrjită să se dezlipească de el.

Simțea cum între el și ea se cască o fără de capăt prăpastie neagră. Îi venea să strige, să urle...

Femeile au un simț al premoniției pe care bărbații cu sensibilitatea lor mai boantă nu-l înțeleg.

Nandu a mîngîiat-o, în felul său blînd, pe păr, i-a spus cuvinte de încurajare, a încredințat-o că nu-l va despărți de ea decît moartea (la acest cuvînt Vae a izbucnit în hohote de plîns și gemete, răpită deodată de vîrtejul unui presentiment), că-i va fi credincios, și că o vrea din cale-afară de mult. La auzul acestor cuvinte de la urmă, ea s-a luminat brusc, a ridicat ochii mari, cu verdele acela liturgic în cercul lor plutind în lacrimi, ca o zare însorită, arătată printre două piscuri, după furtună.

Tînărul Nandu nu a mai venit în vacanța de Paști acasă, dar nici după aceea vreodată...

Tatăl său a fost ucis, așa cum se așteptau amîndoi, unul cu neliniște, celălalt cu resemnare înciudat plăcută, imediat după sărbătorile Paștilor, o dată cu fostul său dușman și actualul jumătate cuscru, învățătorul Pandosti, tatăl frumoasei Vae.

L-au ridicat într-o noapte de-acasă, din pat, izbind într-însul cu patul puștii și cu picioarele în care purtau de-acuma bocanci de import, l-au tîrît afară în strigătele și blestemele bătrînei despletite, cu mîinile ridicate spre cer amenințător, și l-au dus cu ei.

Două zile și două nopți - nimeni nu știe de ce și nici n-ar ghici vreodată - l-au purtat pe fel și fel de drumuri: de la Tanara la Perivole, de acolo la Amura, de la Amura la Amintiu, de la Amintiu la Avlona, flămînd și bătut la răstimpuri crîncen. Apoi l-au readus la Tanara, a stat o noapte - "să se odihnească" - în beciurile jandarmeriei ocupate deja de către căpcăunii lui Irod, hrăniți bine, echipați și înarmați de blido-nababi ca niște aliați de nădejde ce le erau, iar a doua zi, prins cu un juvăț de gît și mînat, în văzul lumii, de la spate cu o curea care se tot abătea peste spinarea bătrînului dascăl, cu lăutarii în față (care nu-și vedeau instrumentele din cauza plînsului, căci mult bine au aflat de la acel om, așa sentimentali cum îi știm că sînt țiganii, cîntînd strident, un sfîșietor de denaturat "Deșteaptă-te velhiene") și, ajunși la zidul ce-nconjoară cimitirul de la biserica Sfîntul Nicolae, i-au scuipat în ceafă cîteva gloanțe (aveau acuma căcălău, primite de la tumuri, dar și de la nababi) și s-a ghemuit omul sub zidurile bisericii, așa, într-o poziție asemănătoare cu cea în care stă pruncul în pîntecele mamei. El a zîmbit întruna cu acea seninătate stranie pe față, peste care însă se așternea vizibil pînza transparentă a unei imense amărăciuni singuratice.

L-au lăsat acolo pradă cîinilor și corbilor... Lumea-l ocolea cu frică. Soția lui sta acasă închisă, mută ca-ntr-un cavou, neputînd nici măcar să plîngă de atîta împietrire. Nu s-a dus după dînsul, ca să nu-i vază mizeria. Numai către seară, după scăpătat, două femei bătrîne, venind de la Climări, cu cîte o sarcină de surcele-n spate fiecare, zărind mogîldeața de sub zidul bisericii, s-au apropiat, curioase, să vază ce poate fi acolo. Cînd s-au dumirit că acolo se afla mort, cu sînge pe față și pe corp, bătrînul dascăl de la școala velhească, au lăsat deoparte încărcăturile de surcele și-au pornit a-l boci: "Lai Niculachi, laiu! ți-agiumsiș tini, ți-agiumsiș?! Dulți ț-fu moartea?, dulți si-t hibâ, dulți..."

După trei zile, niște țigani l-au dus și l-au îngropat pe dîmbul de la Zînili și nu în cimitirul comunei. Așa era datina: omul pierit de moarte năprasnică: înec, ucidere, sinucidere, lovire de trăznet și de alte asemenea, nu se înmormînta în același loc cu ceilalți morți, terminați de moarte bună, ci într-un loc izolat cît mai departe de cimitir și de așezarea omenească, deoarece, dacă se îngropa laolaltă cu ceilalți, prezența lui printre semeni provoca o preschimbare-n lanț a răposaților în fel de fel de strigoi și vîrcolaci, și iazme și duhuri necurate, care se porneau a bîntui nu numai casele oamenilor vii, ci și ogoarele și vitele, chemînd fie secetă și grindină, tăciune sau neghină asupra lanurilor, fie molimi felurite asupra necuvîntătoarelor dobitoace.

Soția lui, după ce și-a revenit din starea de împietrire, a pornit să alerge, despletită și fără să vadă ori să audă pe cineva, ca o erinie din adîncul iadului, de la locul unde fusese îngropat soțul ei, la acela unde erau înmormîntate cele patru fete. Stătea ce stătea, ca o uriașă pasăre neagră, acoperind cu aripile țărîna mormîntului, țipa și se sfîșia, scîncea și se tînguia pe un glas străin de lumea aceasta, care te făcea să-nghеți, apoi ridica-n văzduh aripile mari, negre, și, lovind aerul cu ele și răcnind, se ducea să se așeze peste celelalte morminte, unde iarăși se sfîșia, strigînd și scîncind subțire, prelung, că devenise manejul acesta al doamnei învățător, de la mormîntul lui Nae, la al fetelor, un fel de coșmar de groază, că închideau oamenii porțile și ușile caselor din vreme, ca nu cumva să se pomenească înăuntru cu vedenia păsării aceleia mari, negre.

Așa au prins-o zăpezile cele mari, stînd cu mormîntul soțului între aripi, ca-ntre brațe, și-au acoperit-o de tot, de-au schimbat-o din pasăre neagră în mumie albă, ținînd ceva anume-n brațe.

Pe Iani Grijoti l-au prins și l-au lichidat pe măgurile de la Ferigă, unde omul se afla cu calul, ca să taie niște lemne de fag uscate, foarte bune acestea pentru foc, iarna. "Dau jar mult, cotropitor, iradiază căldură mare și curată ca venind din aștri, iar la o asemenea căldură, cînd afară ninge sau e ger, este nespus de plăcut, este o fericire pe lumea aceasta parșiv înșelătoare, să stai tolănit în pat, să privești afară zăpezile și să-ți îmbrățișezi soția, care tace sub săruturile tale, mai adînc fericită decît tine", zicea prietenilor, cînd se luau la vorbă și glumă, sărmanul Iani.

El singur știa unde se află lemnele cele mai bune de ars, și această taină a lui era să-i aducă moartea într-o singurătate de alt veac, foarte departe de lume. Mai avea un obicei: niciodată nu-i lăsa pe cei mai tineri, mai necopți, să se căznească să-și taie singuri lemnele, mai ales cele uscate care, după cum se știe, sînt foarte greu de tăiat ci, după ce le povestea felurite povești hazlii și altele ciudate de prin Nababia, unde fusese el în tinerețe, unde deprinsese nițel box, și de unde și-a adus bani buni cu care și-a zidit casă frumoasă, fără de care nu l-ar fi urmat la biserică să se cunune cu dînsul nespus de dulcea lui soție, cea cu gîtul alb, lung, și cu trup de smimă, de miez de pîine albă, pentru nuntă..., din cîteva repeziri de secure, însoțite de ziceri în limba blidonă, ca să-i amuze, tăia și partea lor de lemne, îi ajuta la încărcat acestea pe samarele cailor și ale catîrilor și, vesel tare, pentru faptul că se întorcea la soția sa, o pornea în grup cu băieții, veseli și ei, spre casă.

Pionierii marii misiuni au scos capetele de după niște bușteni mari, putrezi, și dintre ferigile mari crescute alandala și, cu țeava puștilor îndreptate-mpotriva lui, l-au poftit să ridice mîinile sus. Vorbeau în șoaptă, înfricoșați probabil de inimiciția locului acela străin de sîngele lor, sau din îndemnul propriei lor lașități.

- Ce vreți cu mine, a întrebat în derîdere, Iani Grijoti.

- Sus mîinile, că te-am mîncat, comutule!

- Mi-ați mîncat... alea... Aidați încoace dacă sînteți bărbați, că pe dinafară văd, totuși, că sînteți, și chiar vreo patru, gorobeților. Aidați numa'ncoa.

- Nu te mișca!

- Nu, nu; aidați numa'ncoa... și nu-mi stați acolo tupilați, ca orbeții.

- Crucea și Hristosul tău, las' că-ți arătăm noi,

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

caftist astec și bandit ce ești, și criminal!

- Ce bine-ar fi să fiu criminalul vostru, și ce rău că n-am fost pînă-acum.

Tiptil, cu foarte mare grijă, au înaintat spre Iani, cu țevile puștilor înainte. Vezi bine că nu intenționau să-l ucidă numai, ci să-l pregătească întîi, așa fel ca să simtă că moare. Să se joace nițel, căci așa erau sataniliștii aceștia, cu picioarele-nvelite-n boarfe, jucăuși de felul lor, iar această înclinație spre joacă era de-acuma și fundamentată filozofic. Aveau în mîinile lor un mare exploatator, pe psaltul de la biserica de limbă velhă, și nu-l puteau trimite pe lumea cealaltă oricum.

Cînd gurile țevilor de la puști au ajuns în dreptul pieptului scos afară, nițel ostentativ, - mai de frică, mai pentru că aceasta era firea lui Iani Grijoti - al psaltului, acesta, dintr-o zbucnire drăcească, a și mutat nițel de la locul lor fălcile lătărețe a doi dintre agresori, răsturnîndu-i, cu gleznele-nfășurate-n rînze, înspre cer. Surprins foarte plăcut de această neprevăzută ispravă, Iani a început să vorbească tare, bucuros de el, poftindu-i să se ridice, în batjocură, cam la fel cum face Casius Clay atunci cînd își domină un adversar, sigur de victorie.

Cînd să-i abțiguie și pe ceilalți, gata gata, două detunături au trecut prin el, picioarele i s-au înmuiat din genunchi, a mai apucat să rostească: "vai buna și vruta mea soție..." și-a căzut la pămînt, cu un fel de zîmbet straniu pe față, ca al unui învingător. Ei au stropșit din rînză niște înjurături, scuipînd și izbind cu picioarele-n mort, cătrăniți din cale-afară, sărmanii, că n-au putut face cu el ceea ce-și puseseră-n gînd să-i facă și ceea ce ar fi meritat, ba, mai al naibii, că trebuie să-și și lege fălcile deranjate de la locul lor. "Ai văzut, tu-l în Dumnezeu pe mă-sa?... Nu degeaba a stat el acolo-n țara celor mai mari exploatatori din lume, Nababia. Știa fo-box, nababul!"

Calul lui Iani Grijoti, auzind detunăturile, și-a ridicat a mirare, din iarbă, botul, cu gura plină de ierburi, a început a rîncheza alarmat, și, bătînd pămîntul în trap, s-a apropiat de stăpînul mort, lîngă care a tot izbit în pămînt ca să-l trezească, cu piciorul, a rînchezat așa ca și cum i-ar fi spus ceva pe limba cailor, la ureche, apoi alte două detunături l-au culcat și pe dînsul alături de Iani, într-o rînă, și cu capul taman peste umărul stăpînului. Cît de tandră poate fi uneori moartea! Ucigașii, satisfăcuți, ca după o evacuare totală a intestinelor după baeram, și-au aprins cîte o țigară, făcîndu-se nevăzuți, tîrîndu-se ca șerpii printre stejerișul chircit și mărunt de la Coasta Albă.

"N-ați avea parte niciodată de casa voastră, (cum nici n-au avut) nemernicilor"... a gemut din inimă blestem, atunci cînd a aflat, Sultana, soția ca miezul pîinii albe, a lui Iani Grijoti.

Pe elevul de la Liceul velh din Grebena, Mitruș Ghiuzeli, l-au favorizat. Nu l-au chinuit, nu l-au batjocorit, nu l-au schingiuit după cum le cerea catehismul religiei pe care dînșii o slujeau. "Te iertăm, nenorocitule, pentru că tu ai fost singurul care n-ai părăsit comuna, așa cum au făcut-o ceilalți fărtați ai tăi de-o școală... deși s-ar fi cuvenit să te pedepsim și pentru ei. Nu te speria... o să terminăm repede."

Cei patru gorobeți scoaseră capetele afară din closetul de la culă, al fostei jandarmerii, - în prezent reședință pentru ei - iute, iute, ca cloțanii, au venit asupra lui - el se plimba trist și gîndind cine știe unde, la rostul său lipsit de rost de-acuma, la viitorul fără viitor al unui ins care nu era nici om învățat, nici meseriaș, nici pămîntul nu-l știa munci, atîta de netrebnic, încît cine știe dacă l-ar fi luat de soț cea mai oropsită dintre fetele comunei, părăsit de colegii și prietenii de altădată... care acuma stau la adăpost pe la Sarona și de-acolo vor pleca în țară... dar nu-i nimica, fiecare cu soarta lui... să așteptăm, să vedem ce-o mai fi... n-oi fi eu cel mai lipsit de noroc, și-a dat, comprimînd un fel de suspin, să-și aprindă țigară..., cînd cloțanii, ajunși lîngă el, repede i s-au suit pe corp pînă la gît, acolo și-au înfipt dinții de șobolani în gîtul lui Mitruș, și ghearele de la piciorușe, și-au tot ros din gîtul lui și-au tot strîns pînă ce firavul și inofensivul Mitruș n-a mai suflat deloc.

Cînd l-au lăsat din gheare și din măsele și-a căzut el la pămînt, cu fața înspre ei, acești neînfricați au tresărit cu spaimă: Fața lui Mitruș parcă nu era fața unui băiat, ci aceea a unei fecioare care se-ntinde spre prima sărutare unui mire nevăzut.

Sictir, gunoiaș de velh, a zis unul, care se vede că era mai filozof și șef peste celălalt, și s-au dus să se ascundă-n closetul culei de la marginea comunei Tanara, acolo unde se iviseră, dibuind de-acolo altceva...

Mai mult ca pe oricare dintre ceilalți l-au căinat și l-au bocit femeile toate din comună pe Mitruș, noaptea mai ales, în taină desăvîrșită, iar fetele au plîns amarnic, refuzînd hrana părinților timp de trei zile și trei nopți, și la alte răstimpuri, după aceea, multă vreme.

Nu tot așa de simplu și de ușor le-a mers însă cu prinderea și pedepsirea celuilalt mare "caftist" și "exploatator", Mitri-al Ducâ, om de serviciu la școala velhească, iar în vacanța de vară, pîndar peste ogoare, atît peste cele de la Tanara cît și peste acelea ale bozovenilor. Căci era om vrednic din cale-afară, de pînă și vecinii dușmănoși se rugau de el să se angajeze și la dînșii ca paznic de ogoare.

Era om zdravăn și de nădejde. Avea doar atîta: o căsuță făcută din mîinile lui, cu materialul tot pregătit, cărat și așezat tot de aceleași mîini, două mîini nu de om, ci de un alt fel de ființă, venită din alte cruguri ale cerului, căci atunci cînd apuca în ele, parcă le prindea în menghină.

Oamenii comunei vorbeau cum că nu ar fi fost născut de mamă-sa, ci de-o strigoaie din munte, care s-a împreunat cu ursul cel mare de pe vulogile Bălților.

Avea deci, Mitri-al Ducâ, exploatatorul, caftistul și dușmanul libertății, și-al Nefidiei, o casă, două mîini de fier și o droaie de copii. De-atîtea nașteri și de-atîtea alte cele, soția sa, femeie aprigă și daiană altădată, acum arăta gîrbovită, știrbă și dezarticulată. Îngrijea de copii ca o cloșcă și nu știa nici ea pe cine anume iubește mai tare, pe copii ori pe Dînsul. În orice caz, nestăvilita ei bucurie adevărată era atunci cînd îl vedea apărînd în poartă, în curte, sau în casă, în ușă,pe El, stăpînul ei.

Era om mîndru și necruțător, aprig la muncă, dar și la dreptate, atunci cînd aceasta era vătămată. Bun din cale-afară cu cei mici, cu tot ceea ce era lipsit de apărare, dar trebuia să dispari numaidecît dinaintea sa atunci cînd se mînia. Lovea ca un trăznet. Nu degeaba-i purtau pizmă și ură gorobeții... de cîte ori nu i-a prins furînd - atunci cînd era pîndar - fie din viile bozovenilor, fie dintr-ale tanarenilor, și i-a scuturat de ceafă, și i-a pișcat de urechi, ba i-a adus ca pe gloabe, uneori, la primărie, spre rușinea lumii.

Bine, dar acești foști tembeli, hoți de struguri din viile altora, hoți de găini și de cai, hoți de lemne din perimetrul interzis, hoți de saci cu grîu sau porumb de la moară, acuma erau luptători pentru o cauză... Acum aveau dezlegare, cu poruncă, nu numai să fure, dar să și ucidă, deci să-și facă plăcerile toate, pînă la capăt. Se hrăneau chiar cu conserve din Nababia... Ce zici de asta! Mai era chip să te pui împotriva lor? Hrăniți cu idei tumore și conserve nababe, ei constituiau un monolit inexpugnabil, și-o entitate aleasă. Erau instruiți de gorgoni și echipați și hrăniți de nababi.

Nu îndrăzneau să se apropie de el, de Mitri, nici măcar pe-ascuns, tiptil.

Cu fiecare pas care-l făceau înspre el parcă li se vîra în inimă un vîrf de satîr. Mitri stătea liniștit, cu chipiul acela de pîndar peste ochi, peste ochii aceia mari, negri, adumbriți de sprîncene dese, întunecate, răvășite-n sus, cu fața-i pămîntie și gura cam lătăreață și buzată, din care cauză elevii de la liceul velhesc, care cunoșteau istoria velhilor, ziceau că ar semăna leit la corp și înfățișare cu unul Vlad-Strămurare, acolo sub pinii de pe Golna. Stătea ca o fantomă, o namilă crescută din pămînt. Au pîndit, au așteptat pitiți la zece metri de el, dar spre și mai marea lor înfricoșare, Mitri n-a înțeles să facă nici cea mai vagă, mai neînsemnată mișcare. Erau acolo asupra lui, îl aveau la îndemînă, dar ceva îi oprea, îi trăgea înapoi de la orice gînd de-a-l ataca și-a-l prinde.

Atunci au ținut sfat ca să hotărască ce-i de făcut într-o situație atît de încîlcită și grea. Tragem în picioare, îl doborîm, și-apoi sărim asupra lui și-i dăm ce merită, a hotărît unul, și hotărîrea a fost adoptată cu unanimitate de păreri.

- Dar cine trage? E nevoie să se tragă cu multă dibăcie, să nu moară repede cumva și-atunci să ratăm totul... Trage tu, bătrîne... c-ai mai tras și altădată, și tragi bine.

Le cam tremurau mîinile la toți. El,Mitri-al Ducâ, continua să rămîie nemișcat, crucificat peste cine știe ce gînduri ale sale, acolo sub pinii nefoșnitori la această oră, de pe cota Golna.

Sau, cine știe, poate că era plecat pe jumătate dincolo, iar cealaltă jumătate, cea care sta nemișcată sub pinii aceia acum, aștepta înfiorată trecerea după cealaltă jumătate, trecută deja.

- Hai, trage o dată, nu ne mai ține încordați, a poruncit șeful.

Mitri s-a chircit, dar lent, așa ca și cum s-ar destinde, după o osteneală mare, la umbra răcoroasă a unor pini. S-a așezat într-o rînă. Lupii au scos capetele la vedere, cu gurile căscate hulpav, din care se arătau niște dinți în șiruri albe și rare ca la crocodili, să vază ce s-a întîmplat.

Mitri a continuat să tacă și-n această poziție. Ce-i de făcut? Dacă ne apropiem, ăsta aruncă brațul asupra noastră și ne zdrobește cît ai zice pește... Trebuie să mai ținem un sfat:

- Uitați-vă acolo, la bolovanii aceia. Îi vedeți? Mergem să-i rostogolim încet peste el, peste mîini, ca să i le imobilizăm prin strivire, că dacă nu, greu și cu primejdie o vom scoate-o la capăt, chiar așa mort pe jumătate cum se află. Repede și cu grijă mare, băieți.

Dar dacă se preface c-a fost lovit, se ridică apoi și vine asupra noastră? a avertizat unul mai prudent. Ca o undă de răcoare a trecut fulgerător prin trupul fiecăruia.... Mitri continua să steie rezemat de data aceasta-ntr-un cot. Mîhnirea care-i căzuse peste suflet dădea feței lui o înfățișare teribilă. Să vezi cum forța fizică și morală a unei alcătuiri omenești neobișnuite se resemnează întreagă, deodată, este într-adevăr ceva teribil, o enormă tristețe.

La iuțeală mare s-au repezit cu toții spre cei doi bolovani erodați de ploi și vînturi, aflători acolo de cine știe cînd - poate că de cînd nu era timp - și opintindu-se cu mîinile și piepturile-n ei i-au urnit de la locul lor anevoie spre Mitri-al Ducâ... Mitri se uita-n pămînt cu o adîncă liniște. A ridicat pentru o clipită genele-i grele ca niște brazde, dar le-a aplecat din nou, cuprins de-o diluviantă întunecime.

Troglodiții, mai roșii la față decît erau în inimile lor, s-au apropiat tot împingînd bolovanii. Iată-i la cîțiva centimetri de el. Cînd să-i prăvălească asupră-i, cu un ultim efort de uriaș,

Mitri s-a ridicat în capul oaselor, a repezit în lături brațul, a apucat fulgerător în menghină căpățîna unuia dintre truditori și, strîngînd-o bine într-însa, a izbit-o scurt peste stînca colțată, turtind-o ca pe-o pogace. N-a zis nimic. Totul s-a petrecut într-o tăcere cumplită. Doar țeasta strivită a scîncit strigăt scurt: "ah, manula-mu", adică: "vai, măicuța mea".

Ceilalți, cuprinși de spaima morții, și-au întețit brusc puterile și l-au prins pe Mitri sub bolovanii cei mari. Mitri continua să tacă. Au trecut cu nespusă grijă niște frînghii pe după mîinile lui aproape rupte și, după ce l-au legat zdravăn, asigurîndu-se că nu se mai poate întîmpla nici o primejdie, așa legat de mîinile rupte și de picioarele deja sparte de gloanțe, au început a se trudi din răsputeri ca să-l spînzure.

Și pentru ca să nu moară repede, din cauza pierderii de sînge, i-au înfășurat cu grijă mare picioarele la locul pe unde pătrunseseră și ieșiseră plumbii, ca să nu piarză dintr-o dată sîngele și să se sfîrșească repede cumva.

- Să-l facem să trăiască cît mai mult..., a zis unul mai luminat la minte.

A fost osteneală nu glumă pe bieții oameni pînă să-l atîrne de creanga groasă și uscată a pinului, cu capul în jos. O gravă nebăgare de seamă s-a produs din partea unuia însă, care, izbit pe neașteptate, scurt și puternic, în mutră, cu capul, a rămas desfigurat, fără nas, fără buze (acestea-i atîrnau rupte precum creasta curcanului, la vale), cu arcadele strivite și risipite asupra ochilor ce arătau acuma ca niște cîrtițe speriate.

- Ei, acuma ești cuminte! Acuma te iubim! Așa da!

Au vîrît pe rînd sau deodată custurile-ntr-însul, apoi i-au crestat pielea de pe burtă revărsîndu-i pîntecele pînă peste ochi.

Mitri n-a scos o vorbă, un scîncet măcar. Se scufunda foarte încet în mîzga deasă, puturoasă a amărăciunii.

Apoi s-au dus, ușurați, cu cel mutilat după ei, iar pe celălalt l-au lăsat zălog acolo la picioarele stîncii de care fusese izbit.

Mitri-al Ducâ a stat așa, acolo, pînă cînd și-a dat ultima suflare. Un om cu inimă ca a lui nu putea să moară cu una cu două. Nu oricînd e bine să ai o inimă de leu al prăpăstiilor, așa cum o avea Mitri.

- Să mergem la casa lui și să-i tăiem și copiii, a dat sfătuire unul cu ochi albaștri mici și cu vinișoare roșii pe albul lor, arătînd pe față un rîs de vulpe lehuză, săturată.

- Pentru asta trebuie să cerem încuviințare de la comandantul apostolic, i-a retezat răspuns altul, cu ochi bulbucați și fără bărbie aproape.

- Așa al tlebui, așa al tlebui, a molfăit cuvinte din hăul acela ce se deschidea haotic spre înlăuntrul său, cel izbit în mutră.

- Avem alte sarcini deocamdată, sinàdefte. Întîi să terminăm cu vîrfurile dușmanilor și după aceea ne ocupăm și de copii. Ei nu fug; îi avem oricînd la îndemînă. Bine că ce-a fost mai greu a trecut. Pe cel mai oribil dintre ei l-am lichidat. De-acum încolo ne va fi mai ușor.

- Nu cred, a intervenit în discuție cel cu nasul mic și moale ca un sfîrc de țîță, cu fruntea acoperită de păr, gura trasă dintr-o linie și fălcile cumplit de pătrate și mîncăcioase. Nu uitați că mai avem pe vînturatul acela de Vazura, care apare din neunde, lovește la țintă fulgerător și dispare ca năluca din lumea aceasta. Pe acela unul, dacă ne cade-n mîini, v-aș ruga să-l lăsați în seama mea... Ah, manula-mu, ce-aș face cu el... Întîi i-aș reteza din vîrful custurii, puțin cîte puțin, coițele, apoi i-aș despica, tot cu treabă bună, aiiantă, pe urmă l-aș fîrtica bucățică cu bucățică, așa ca pentru tocană cînd tai carnea de pe berbece. La urmă i-aș sfredeli, tot cu vîrful ascuțit al custurii, țeasta lui de astec varvar, de i-aș face-o dîrmon.

Lasă-l acuma pe zănatecul ăla, îi vine lui rîndul; să mergem să-l aranjăm pe celălalt dascăl velh, căci Kir Țumbucos este nerăbdător să afle că l-am isprăvit și p-ăla, dar mai ales este el nerăbdător și pofticios să afle că l-am petrecut pe lumea cealaltă cu alai, pe fiara aia bătrînă, uriașul acela care-i face insomnii, morarul Stambechi, la care, sigur, se ascunde cealaltă fiară, care vrea să-i fie ginere, și care umblă ca argintul viu, dintr-o zare-ntr-alta, Vazura.

De ce va fi văzînd Kir Țumbucos un inamic atît de primejdios pentru Nefidia în persoana acelui dobitoc de namilă morar, nu pricep, a întrebat cel cu ochii albaștri. Nu cumva pentru că și tatăl său are moară?....

Are el socotelile lui, nu trebuie să știm noi totul... Poate că este și ăsta caftist... Și-apoi este chiaburos; nu știți, nu ați văzut cu ochii voștri, nu v-a spus-o și Kir Țumbucos de-a-atîtea ori, că la dînsul merg oamenii la măcinat cu duiumul?... Ce semn mai lămurit vreți cum că este exploatator? a corectat discuția care amenința să alunece pe pante greșite, cel fără bărbie...

Fragment din romanul **"Pinii de pe Golna"**

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

Petre ȚUȚEA

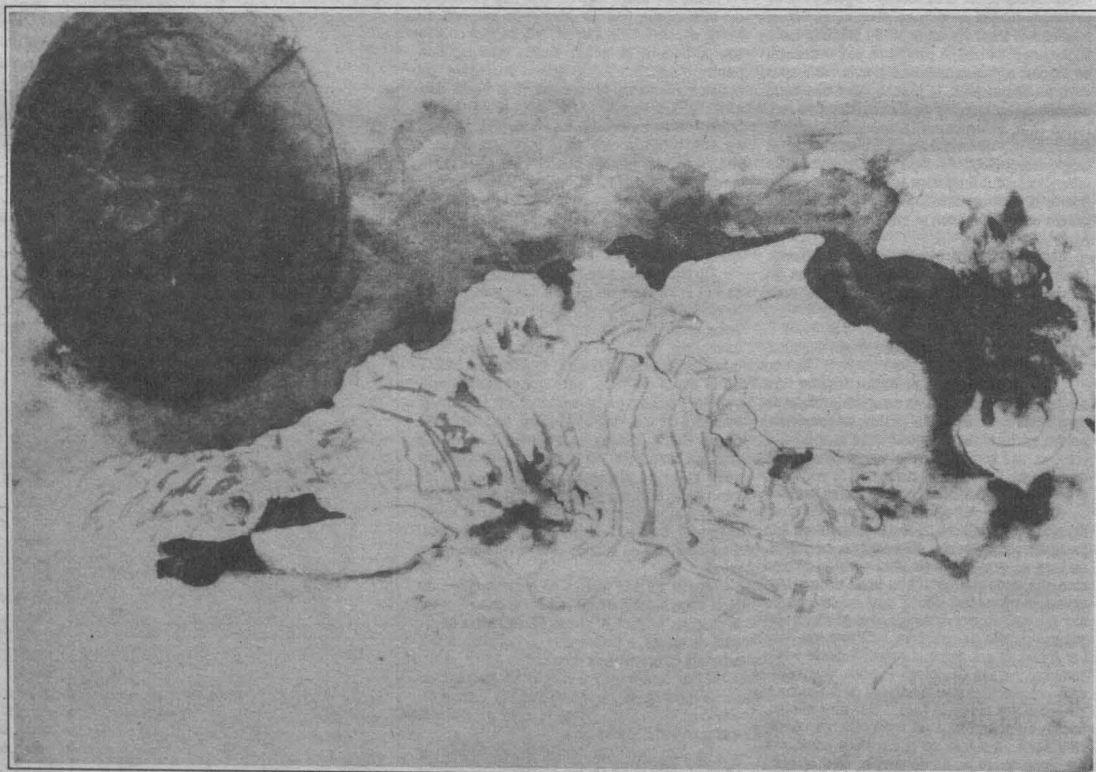
TEATRUL SEMINAR

(fragment)

Morală și religie. Moralitate.

Este o relație fundamentală pentru morala cetățenilor și oamenilor, fiindcă în rațiune sînt maxime - ficțiuni morale exterioare esențelor alcătuitoare ale lumii morale și deci aleatorii -, iar în natură, nici atît, în ea omul trăind sub stăpînirea haotică și oarbă a întîmplărilor. Trebuie subliniat că umanismul și naturalismul nu conțin valori morale reale. De altfel, chiar Burckhardt este prudent în judecata comparativă a diferitelor popoare raportate la aceste valori supreme: "Dumnezeu, virtute și nemurire". Absolutizările teoretice falsifică faptele, marile popoare cuprinzînd tot: adevărul, binele, sacrul și satanicul, misterul învăluind lucrurile pentru cercetător. "Raportul diferitelor popoare față de lucrurile supreme, față de Dumnezeu, virtute și nemurire se poate cerceta pînă la un anumit nivel, niciodată însă expune într-o paralelă strictă. Cu cît par exprimate mai clar afirmațiile în acest domeniu, cu atît mai mult trebuie să ne ferim de o ipoteză necondiționată, de o generalizare a acesteia... Marea răfuială cu caracterul național, cu vina și conștiința, rămîne un mister, fiindcă defectele au a doua față în care ele apar ca virtuți, calități naționale", spune el. Am mai subliniat - fără o concepție istorică - integralismul, ca prin cetate să se vadă omul întreg desprins în timp din primordii, în "cetățile plăsmuitoare de istorie". Greșesc clasele și indivizii, nu cetățile întregi. Ochiul istoricului este îndreptat asupra "clasei conducătoare - stăpînii laici și ecleziastici - asupra temperamentului italianului, vigoarei individului dezlănțuit, scăpat din frînele moralei medievale, asupra nenorocirilor patriei produse de diviziuni interne în lupta pentru putere și de invazii și asupra gînditorilor care găseau cauza răului în imoralitate". Individualismul modern a produs fenomene de degradare sufletească, greu de imaginat în antichitate, unde totuși indivizii inferiori sau superiori au produs dezastre, sau în Evul mediu, insul dezlănțuit detașîndu-se de rigoarea legilor morale sau religioase. Termenii: religie, morală, cetate, individ, natură, priviți în armonie, sau în cascadă, ajungîndu-se la omul bun de la natură și la ordinea întemeiată pe el. Insul purtător de: "imoralitate, sentiment modern al onoarei, fantezie, răzbunare, orgoliu de microcosmos, incompatibil cu morala medievală, esențialmente religioasă", termeni din care s-au desprins formele umanismului revoluționar, - Revoluția franceză, cum spune Burckhardt, la care putem adăuga idealismul german, romantismul, materialismul dialectic și istoric, revoluția proletară rusă, prima cu drepturile omului, a doua cu drepturile clasei muncitoare. Iată o formă modernă a sentimentului onoarei, prezentată de Burckhardt: "Omului modern îi mai rămîne amestecul enigmatic de conștiință morală și egoism, chiar dacă el a pierdut, cu sau fără vina lui, tot restul, credința, iubirea și speranța". În spectacolul timpului nostru, a dispărut acest amestec ciudat, rămînînd egoismul la indivizii supuși și la stăpîni. Desigur, cetățile mari poartă pe Dumnezeu și pe dracul, lupta perpetuă a celor două cetăți augustiniene. Sînt și azi indignați, dispuși să generalizeze metehnele ca Machiavelli: "Noi italienii sîntem mai cu seamă nereligioși și răi... Italia este mai coruptă decît toate celelalte țări; apoi vin imediat francezii și spaniolii" (Discorsi, cit. de Burckhardt). Desigur, a existat atunci, ca și azi, liniștea suverană a înțelepților și misticilor înțelegători ai treburilor omenești, neînghițiți de contradicțiile mișcării haotice.

Drepturile omului? În natură și-n individuală și ierarhia socio-statală stăpînește homo religiosus, a cărui atitudine este determinată de iubire, care implicată în ordinea naturală, este chemată să-i corecteze asperitățile, cei tari neavînd nici un drept, ci datoria de a-i ajuta pe cei slabi. În această ordine, între tipul leonin și cel neputincios se află puterea binefăcătoare a Domnului nostru Isus Cristos. Sfîrșitul junglei? Triumful spiritului creștin, al științei care pune capăt nedreptății și muncii ca blestem. În tiranie, inegalitatea este nedreaptă ca și egalitatea democratică. Timocrația? Democrația burgheză, sau proletară? Cezarism democratic, sau tiranic? Elită spirituală stăpînă teoretic, tehnic și practic? Tehnocrație? Aristocrația nașterii, indiferent de virtuți și merite, egalitatea parțială de clan? Ochlocrație? Forme istorice ale omului căutător, mișcat fie de orgoliul încorporat în pofta de putere, fie de pofta de bogăție și lux, fie de dorința iluzorie a autodesăvîrșirii - nu se poate stăpîni aici însă este vorba de o degenerare a energiei. Uneori se leagă la aceasta o dezvoltare în colosal; crima capătă o consistență pronunțat personală". Burckhardt se ferește de generalizări, cînd este vorba de tabloul comparativ al moravurilor popoarelor, legate de lucrurile supreme: "Dumnezeu, virtute și nemurire" iar aici, cînd determină caracterul național italian, sub aspect negativ, generalizează și stabilește cauza excesului în fantezie. Materialul informativ privind: "morala erotică, asasinatul, vendeta, slăbirea ordinii publice, magia, criminalitatea", acoperă aparent istoric, nu exhaustiv, acest tablou, fiindcă purii, înțelepții indignați, oamenii cumsecade și indiferenți, care cred că sînt, nu intră în acest tablou. Gnoseologic, un ins purtător de adevăr salvează un neam întreg captiv al unei erori? Vorbind în limbaj cartezian, sau religios. Istoria arătînd acest lucru se întîlnește cu inspirația, ferind spiritul de absolutizări, generalizări și motivații umane exterioare naturii lucrurilor. Se vede că istorismul, oricîte fapte ar cuprinde este mai departe de adevăr decît radicalismul religios, sau metafizic, completitudinea, sau perfecțiunea nefiind în lumea formelor, semnelor și faptelor umane și naturale, adică în lumea etern deschisă, nesigură, haotică și opacă. În lumea limitelor puterii umane și-a infinitului, nu există explicație, ci utilități, plăceri trecătoare și suferințe durabile. Apoi cînd exagerat, cînd spiritul vremii, care cuprinde întreg apusul sub impuls italian, măsurat și admirativ. "Dacă egoismul în sens larg, sau restrîns, este rădăcina și tulpina răului întreg, astfel italianul evoluat de atunci, tocmai de aceea, ar fi fost mai aproape de rău decît alte popoare... Însă italianul Renașterii avea să învingă primul val provenit din acesta, al epocii noi. Cu înzestrarea și cu pasiunile sale a devenit cel mai cunoscut și mai important reprezentant al înălțimilor și scăderilor acestei epoci; alături de ticăloșia profundă se dezvoltă cea mai nobilă armonie a personalității și o artă glorioasă, care glorifica viața individuală, cum nici antichitatea, nici Evul mediu nu voiau și nici nu puteau să facă acest lucru". Din termenii acestei contradicții, din acest pasaj, Burckhardt apreciază individualismul modern, care poate sta alături de ticăloșie, fiind rădăcina ei, individul medieval purtînd mască divină, putea fi glorificat prin pasiunea transcendenței, adică prin ieșirea din captivitatea naturii. Nu forma modernă, ci esența modernă este viciul Renașterii.

Desen la *Chansons des rues et des bois*

societatea gîndită natural stăpînește homo faber, a cărui afirmare liberă instituie ordinea întemeiată pe ierarhia inegalitară pe care materialiștii dialectici și istorici vor s-o corecteze: tiranic-politic, științific prin încercarea de corectare rațională a naturii - pozitivism utopic - și sub forma anarhiei finale - naturism neinstituțional, ca asociație liberă de indivizi, adică jungla, fără să se gîndească că astralitatea visată, dacă s-ar realiza, libertatea și egalitatea ar fi înlocuite de insecuritate și haos. Se opune, prin această finalitate, haosul, ordinei statale eterne. În ordinea creștină, în care funcționează: familia, proprietatea autoconstrucției ascensionale și de voința exercitării acestei pasiuni asupra ansamblului social. Mersul în timp și spațiu trăiește alternanța normelor aleatorii ale rațiunii lui, cu stări haotice de fapt. Apoi, neliniștea și insatisfacția acestui "demiurg", care voind să se salveze, iese din triunghiul: Dumnezeu, om, natură și eșuează în triunghiul lui Joseph de Maiastre: stăpînul, preotul, călăul. "Fantezia, care stăpînește acest popor mai mult decît oricare altul este mai ales cauza generală, că orice pasiune devine în desfășurarea ei extrem de violentă și după împrejurări criminală în mijloace. Se cunoaște o pornire a slăbiciunii, care

DEBUT

EI ÎNCĂ MOR

Ei încă vestesc și încă plîng luna,
La margini, în neumbrele pădurilor.
Ei încă flămînzi de uitare.
Ei. Latră acei cîini ai netrecuților ani!
Ei încă vestesc și încă plîng luna.
Ei încă mor.

Cristina VLĂDUȚESCU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

366 DE ÎNTREBĂRI pentru NICOLAE STEINHARDT(x)

(1 ianuarie 1988-11 martie 1989)

176. *E.M.Cioran : ce carieră ar fi făcut în America?*

- Poate o carieră mai puţin strălucită decît în Occidentul european. Aici, mai ales scepticismul, dezabuzarea, ateismul, scîrbirea generală au prins. Cioran a scris potrivit cerinţelor, aşteptărilor şi secretelor aspiraţii ale publicului descumpănit din Vestul Europei.

Ce ironie! El, autorul aprig şi furios al *Schimbării la faţă a României*, el devine exponentul paroxistic al Decadenţei şi *Greţei* !

177. *Ce dialog aţi purta la Rohia dacă ar trăi V.Voiculescu?*

- Aş căuta să precizez raporturile sale cu ortodoxia, care nu-s deloc simple şi clare.

V.Voiculescu nu a fost un adevărat ortodox. A fost un spiritualist, da, desigur, dar compozit, cu elemente indianiste, extrem-orientale, gnostice, mitice. Îl iubesc mult, îl apreciez neşovăitor, dar asupra ortodoxismului său am nevoie de lămuriri. Asta aş discuta cu el, cu acest remarcabil poet, povestitor, creştin neconformist şi om de treabă. L-am cunoscut în puşcărie şi l-am respectat.

178. *Frecventarea, recitirea capodoperelor literaturii universale nu vă creează un sentiment de dezabuzare spirituală?*

- Deloc! Cîtuşi de puţin. Nu sunt de acord cu E.M.Cioran. Citirea şi recitirea capodoperelor îmi creează un sentiment de exaltare şi bucurie, sunt pentru mine căi de contact cu Absolutul.

179. *Parisul dumneavoastră are chipul operei lui Balzac?*

- Mai degrabă al unor scriitori minori şi duioşi ca Alexandre Arnoux, Francis de Miomaudre. Ori al lui Jules Romains, pe care-l iubesc mult. Ori al unor memorialişti ca Ludovic Halévy, Léon Daudet - şi Proust!

180. *Ce "efect" produce invidia literară? Cum se manifestă ea astăzi?*

- Efecte dezastruoase. Viaţa literară se pustieşte, se mercantilizează. Vezi cazul lui Eugen Barbu, autorul a două capodopere *(Groapa, Săptămîna nebunilor)*. Zavistia îl corupe, îl infectează, îl nenoroceşte, îl distruge. Nu i se poate cere scriitorului să fie un sfînt (deşi...), dar nici o lepră nu-i este îngăduit a fi.

Păcat.

181. *Cunoaşteţi foarte bine literatura religioasă românească. Vreţi să ne schiţaţi o tablă de materii cu numele cele mai prestigioase care au scris literatură religioasă?*

- Las la o parte vechile izbînzi: Antim, Dosoftei, Milescu. Recomand citirea Bibliei din 1688. Recomand *Ortodoxie şi Românism*, splendida lucrare a lui Dumitru Stăniloaie. Ori *Iisus Răscumpărătorul*, de acelaşi. Cărţile lui Antonie Plămădeală, om cu totul excepţional, totodată istoric de seamă, vioi şi creştin de calitate superioară. Recomand articolele teologice ale lui Valeriu Anania, poet şi dramaturg mediocru, dar strălucit teolog. Găsim gîndire teologică vrednică de toată atenţia la Nichifor Crainic, Nae Ionescu şi Vasile Pârvan. Revista "Gândirea" e doldora de pagini teologice. A nu-l uita pe Tit Simedrea. La această întrebare, adaug două volume utile: 1) Ilarion V. Felea: *Dumnezeu şi sufletul în poezia românească contemporană* (Cluj, 1937), 2) Pan M. Vizirescu, *Poezia noastră religioasă* (Cluj, 1943).

182. *Ce spaţiu aţi rezerva lui Eminescu, Goga, Arghezi, Gala Galaction, Ion Agârbiceanu, Damian Stănoiu, Nichifor Crainic, V.Voiculescu şi - de ce nu? - şi lui Ioan Alexandru - într-o posibilă* Istorie a literaturii religioase româneşti de la începuturi pînă azi?

- Spaţii importante, desigur. Galaction a scris *De la noi la Cladova* şi cîteva povestiri de mare sensibilitate şi farmec. Damian Stănoiu a debutat cu volumele *Călugări şi ispite* şi *Necazurile Părintelui Ghedeon*, care-s pline de haz, gingăşie şi curăţie. Apoi, vai, a lunecat în hăul trivialităţilor, stupidităţii şi literaturii de senzaţie la nivelul editurii I.G.Hertz. Pentru Arghezi recomand *Marele Alfa* al lui Alexandru George şi amintirile lui Valeriu Anania. A nu se uita *Timotei Mucenicul* al lui D.D. Pătrăşcanu, nuvelă lipsită de răutate (ceea ce nu e cazul la Calistrat Hogaş).

183. *Ce înţelegeţi dumneavoastră prin conceptul de literatură religioasă românească?*

- Îi dau un înţeles foarte larg (de nu, Eminescu ar fi în afară). Toţi autorii citaţi mai sus şi numeroşi alţii îşi află locul în literatura religioasă română. Autorii profani sunt acei care *mai ales* exprimă sentimentul religios al unei naţiuni, adeziunea ei la Misterul fascinant şi cutremurător. Autorii de specialitate pot fi "interesanţi", chiar adînci, dar revelatori sunt prozatorii şi poeţii mireni. La ei *palpită* duhul credinţei, acolo se află esenţa vie.

Las, fireşte, deoparte - cu totul - searbăda literatură dulceagă şi pilduitoare.

184. *Ce e religios ca literatură în opera lui Mircea Eliade?*

- Opera literară a lui Mircea Eliade e toată impregnată în taine şi-n fantastic, adică în elemente de bază ale gîndirii religioase. Fantasticul său - am scris - nu e un fantastic pur, ca al occidentalilor, ci un *quert*, o dibuire a tainelor firale, o cercetare metafizică a marilor probleme. Credinţa pe care ne-o înfăţişează Eliade e *simplă - vezi O fotografie veche de 14 ani*, textul poate cel mai profund credincios şi ortodox scris vreodată în limba română. Iată, cred eu, textul fundamental, dovada irecuzabilă, irezistibilă a religiozităţii şi înţelepciunii poporului român. Citiţi *O fotografie* cu mare atenţie şi tremur.

185. *Cunoaşteţi cîteva capodopere din literatura religioasă românească?*

- Mă repet: *Ortodoxie şi Românism* de Dumitru Stăniloae, *O fotografie veche de 14 ani*, *Potirul* lui Crainic, cîţiva *Psalmi* ai lui Arghezi, *De la noi la Cladova*. Să nu-i dispreţuim pe Lascarov-Moldoveanu, pe Stere Diamandi. *Popa Tanda* e o mică izbîndă a literaturii religioase. *Cruciada copiilor* a lui Balga şi *Anno Domini* de Ion Marin Sadoveanu sunt piese religioase. Religioase sunt: *Moartea lui Fulger* şi *Creanga de aur*.

În închisori s-au scris multe şi frumoase poezii religioase - unele de mare frumuseţe (Crainic, Gyr, Mandinescu...). Le ştiam mai pe toate pe dinafară, le învăţasem chiar în primele luni de detenţie. Le-am uitat, vai, pe cele mai multe. Ele ne-au consolat, au fost una din principalele noastre consolări şi incantaţii, închisoarea ne-a dovedit puterea soteriologică a poeziei.

186. *Ce rol acordaţi experienţei de viaţă cînd e vorba să valorificaţi critic o capodoperă?*

- Cred, o dată cu Milan Kundera, că orice capodoperă (el se referă mai ales la roman) este o meditaţie asupra vieţii. Capodopera e strîns legată de viaţă (în înţelesul mai precis). Capodopera "în aer" e o iluzie. *Divina Comedie* ori *Hamlet* ori *Mizantropul* ori *Demonii* ori *Castelul* implică o serioasă experienţă a vieţii.

187. *Poezia este respiraţia lui Dumnezeu pe pămînt?*

- Printre alte definiţii şi aceasta-i valabilă.

188. *Memoria inimii dumneavoastră păstrează o disperare a sufletului care s-a transformat într-o reflecţie fără putinţă de a fi vulnerabilă?*

- Întrebarea mi se pare, voit ori nevoit, încîlcită. Orice memorie e alcătuită din disperare, căinţă, reflecţie, neputinţă şi o vulnerabilitate care uşor se poate transforma în invulnerabilitate (eul se închide în sine). Memoria inimii e lucru complex şi gingaş: e disperată - de cele mai multe ori - dar cuprinde şi ciudate fonduri consolatoare, zîmbete şi o silă de sine nu neapărat iremediabilă. Suntem cu toţii vulnerabili; poate că singurul lucru invulnerabil în fiinţa noastră e memoria. Adică nu! e şi ea vulnerabilă, fragilă, uşor se preface în durere şi pustiu.

189. *Frumuseţea s-a născut din dispreţul pentru haos sau e pedeapsa divinităţii de a fi muritori?*

- Amîndouă (formulări) sunt acceptabile. Eu unul împărtăşesc părerea lui Dostoievski: frumuseţea ca ipostază supremă, desvîrşită, a dumnezeirii. (Dar luaţi aminte: pentru Dostoievski şi ucenicii săi valorile morale sunt frumoase!)

190. *Cum vă imaginaţi că va fi anul 2000?*

- Groaznic. Ca triumful haimanalelor, haidamacilor, teroriştilor, fanatismului fundamentalist. Ţările occidentale devenite ori pe cale de a deveni vasalele statelor din Orientul Apropiat. O anarhie feudală bazată pe violenţă, brutalitate, neruşinare şi înrobirea popoarelor civilizate bolnave de angelism şi laşitate.

Un coşmar de pe acum în curs de înfăptuire.

Asta cît priveşte statele. Cît priveşte indivizii, ei se vor împărţi în două clase: a purtătorilor de revolver şi a nepurtătorilor. Primii vor fi oameni liberi (în sens feudal), ceilalţi vor deveni iobagi. Curajul şi arma vor fi criteriile: resemnaţii, fricoşii, sedentarii vor constitui noua clasă servilă. Vor fi şi asociaţii de oameni liberi (bande, *gang* -uri) care vor juca rolul noii nobilimi, noilor stăpîni.

191. *Golgota inimii, conştiinţei vă ameninţă în alianţă cu scepticul moralist care îşi asumă timpul calendaristic?*

- Totul ne ameninţă. Timpul mai ales. Golgota e pretutindeni, ne aşteaptă - kafkian - la orice colţ de stradă şi-n orice fracţiune de Timp.

192. *Moartea ca destin: ce nume să-i mai dăm ca natura ei să devină o simplă pedeapsă aşteptată de noi?*

- Moartea e pedeapsă, nu e destin. Dumnezeu n-a creat moartea. Ale firii sunt viaţa şi învierea. Moartea a intrat în lume prin diavol şi păcat. Aşa ne învaţă Biserica şi Sf. Părinţi, aşa cred.

193. *Prin ce credeţi că este poezia lui George Coşbuc modernă, actuală?*

- Poezia nu este a fi modernă, actuală. Modernitatea şi actualitatea ei se tot schimbă. Poezia, ca să nu moară, n-are nevoie să corespundă modelor care-şi succed una alteia. Poezia valabilă va să fie perenă, să străbată aşa cum e (cu temporalitatea ei) veacurile. *Nunta Zamfirei* şi *Moartea lui Fulger* rămîn valabile deşi nu-s deloc "actuale".

194. *Melancolia poetului e un preludiu al morţii?*

- De bună seamă. Dar melancolie e şi formă a vieţii. Însăşi vremelnicia vieţii o creează. Fiinţele veşnice nu ar cunoaşte melancolia. Zeii nu o cunosc. Melancolia e un efect al vremelniciei (Proust).

195. *Mai recitiţi pe Marin Preda? Dar pe Antim Ivireanul?*

- Predau lecţii la candidaţii la examenul de admitere în seminarul teologic. A trebuit să-i recitesc pe Marin Preda şi pe Antim. Antim e un "modern"; sincer şi dur. Am recitit cu plăcere *Moromeţii* , *Cel mai iubit* - a fost o lectură şoc, teribilă, dar am citit cartea anevoie. E un act nobil: de curaj, nu este o operă desăvîrşită. *Imposibila întoarcere* e plină de viaţă şi antren. Restul?... Deh...

196. *Ce valori literare există în BIBLIA din 1688?*

- E scrisă într-o limbă de mare suculenţă, vioaie, puternică şi captivantă. O bună lecţie de limbă română.

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

TEATRU

NEVOIA DE COMEDIE

Teatrele din provincie își caută încă identitatea. Pentru multe dintre ele criza postrevoluționară nu a luat sfirșit. Sigur, nu pe orice scenă se pot realiza spectacole memorabile ca *Trilogia antică, Ubu Rex cu scene din Macbeth, Visul unei nopți de vară* sau *...au pus cătușe florilor...* Aceasta cu atît mai mult cu cît regizorii tineri nu mai văd în *provincie*, fie ea și a *cărturarului*, posibilitatea de a întîlni o cenzură mai puțin aspră, iar actorii tineri de talent nu mai sînt constrînși la stagii obligatorii înainte de a păși în marile teatre. În general, Bucureștiul a preluat ștafeta mișcării teatrale. Extraordinarul *fenomen Craiova* e o excepție. Cele cîteva spectacole foarte bune consemnate la Cluj și Sibiu anunță deocamdată doar candidaturi virtuale la primele locuri în top. Marea majoritate a teatrelor din țară își desfășoară însă activitatea în anonimat. Reprezentațiile lor sînt de serie, dacă nu și mai rău. În plus, ele sînt apreciate după criterii de ierarhizare locală. Fiindcă în cele mai multe, după evenimentele din decembrie '89 nu a mai călcat nici un picior de critic. Ceea ce nu trebuie să mire pe nimeni. Cronica teatrală a devenit în zilele noastre foarte costisitoare: o deplasare la Satu Mare sau la Reșița înseamnă pentru bugetul unei reviste, căreia îi este necesară atîta bunăvoință ca să *supraviețuiască*, șase-șapte mii de lei. Cine își poate permite luxul de a plăti o jumătate de leafă de redactor pentru o singură cronică teatrală? Iată de ce inițiativa Teatrului "Bacovia" din Bacău de a organiza, arătînd tot ceea ce are mai reprezentativ, o mini-stagiune pentru critici pare să fie, practic, unicul mod de a se mijloci o confruntare de opinii. După vizionarea celor cinci spectacole (*Tichia cu clopoței, Play-Strindberg, Sînge la comandă, Plicul* și *Scene din viața unui bădăran*), concluzia e că în special două dintre acestea confirmă nu numai potențialul cert al trupei, dar și disponibilitățile ei pentru comedie. Ceea ce nu e puțin. Fiindcă am constatat că au darul să răspundă nevoii de comedie de calitate a publicului.

"Plicul" de Liviu Rebreanu

După ce am revăzut pe scenă *Plicul*, în regia lui Cornel Popa, într-un spectacol jucat cu nerv, colorat, în care prestația actoricească e realmente unul dintre atuurile sale principale, prima pornire a fost să exclam: ce text teribil de actual! Nu scap și pace de apucăturile cronicarului de tip vechi. Actualitatea nu încetează să mă obsedeze. Adevărul e însă că e atît de evidentă în comedia lui Rebreanu încît nu poate să nu surprindă. Explicația e și simplă și logică. Pe de o parte, realitatea la zi seamănă tot mai mult cu cea din piesă. Nu e vorba numai de proliferarea corupției și a degradării valorilor morale (asemenea aspecte au constituit, de altfel, miezul atîtor spectacole cu texte clasice în regimul comunist), ci și de reapariția în viața socială și politică a unor elemente comune anilor '21-'23 cînd autorul *Pădurii spînzuraților* și-a scris piesa. Actualitatea *Plicului* nu mi se mai pare acum de ordin aluziv, ea nu mai e dedusă, creată prin analogie, ci de factură consubstanțială. Dacă politicianismul totalitar și-a avut monștrii lui, manifestîndu-se ca un mecanism al unei puteri oarbe și aberante, ar fi fals să se creadă că acela de sorginte democratică e ușă de biserică. Dar ceea ce contează sînt deosebirile radicale de atitudine: cel dintîi nu îngăduia mișcarea în front, cel de al doilea poate fi arătat în mărime naturală și pus la zid. Pe de altă parte, nu mă îndoiesc că șocul provocat de piesă îl datorăm și versiunii *ajustate* de regizorul Cornel Popa. Acesta - inspirat, după opinia mea - include în spectacolul său și unele scene, iar cîteodată numai replici, din numeroasele variante scrise de Rebreanu înainte de a se opri la forma definitivă. Urmarea e un plus de asprime a tonurilor, de tendențiozitate, dar și de inedit. Fără să cadă în excese, spectacolul e în multe momente frenetic, caragializează cu voluptate, nu-și ascunde plăcerea de a satiriza și de a stîrni rîsul. Personajele (interpretate de o echipă de actori în care capete de afiș sînt Florin Crăciunescu, Ioana Ene, Livius Rus, Dinu Cezar, Viorel Baltag, Florin Zăncescu, Gheorghe Doroftei, Dinu Apetrei și Florin Gheuca) au consistență comică, distincție. Atmosfera și ritmul, la care conlucrează, e drept mai modest, și decorul (Theodor Anghel) și costumele (Victor Crețulescu), sînt caracteristice pentru un spectacol cu o comedie de moravuri politice. Nu se ratează ținta, oricît de mare ar fi ispita, de dragul efectului. Între text și subtext, regizorul adoptă o poziție de echilibru. Actorii doar o înclină uneori cînd într-o direcție, cînd în alta, dar fără să eșueze niciodată în derizoriu, ceea ce dovedește că au fost controlați cu autoritate. În rest, recunosc că o fantezie mai bogată nu ar fi stricat în unele scene, iar în altele o mai subtilă nuanțare.

"Scene din viața unui bădăran" de Dumitru Solomon

Cu ani în urmă, după admirabilul spectacol în premieră pe țară al lui Alexandru Colpacci, am scris despre *Scene din viața unui bădăran* că e o comedie cu cîteva calități definitorii pentru personalitatea dramaturgului: inteligență artistică, rafinament, inventivitate etc. Astfel, la o nouă întîlnire cu ea pe o scenă, am avut destule motive să o întîmpin cu interes. Amintesc doar unul: orice piesă de dinainte de evenimentele din decembrie '89, indiferent de subiect, reprezintă, în ceea ce mă privește, și obiectul unei neliniștitoare întrebări: oare nu a devenit cumva conjuncturală? Așa stînd lucrurile, aș preciza că o asemenea întrebare nu trebuie pusă neapărat în seama textului. Se știe că foarte multe piese au ajuns la conștiința cititorului, cît și a criticului, nu prin lectură (la un moment dat editurile nu aveau voie să publice decît piese jucate), ci prin spectacol. Or, iarăși se știe, pentru fiecare regizor serios, fie că monta un text clasic, fie unul contemporan, ambiția nemărturisită era să-l apropie de problematica imediată a prezentului, apelînd uneori la devieri de sens, alteori la alegorizări, simboluri, aluzii. De altfel, de o asemenea ambiție nu a rămas străină nici critica teatrală, tentația de a supraevalua politicul și socialul nefiindu-i nici ei străină. Tema corupției (pe care se altoiesc demagogia exacerbată, prostia și ticăloșia de o aroganță ridicolă, dar și agresivă) este cu ironie încorporată într-o fabulă situată la liziera dintre imaginație și real, abil "regizată" de dramaturg. Totuși, partea profundă a piesei lui Dumitru Solomon nu trebuie căutată la nivelul anecdoticului, deși aici operează cu precădere satira, ci în cel al alegoriei, foarte transparent și el ca intenție, în care faptelor li se conferă o semnificație simbolică: tema dominantă acum e condiția morală a creatorului. Deci la ambele niveluri *Scene din viața unui bădăran* are ce să spună spectatorului. În decorul Clarei Labancz, simplu, prefigurînd un interior convențional, la care intriga se adaptează fără deschideri complementare, regizorul Dan Alecsandrescu descifrează clar nivelul anecdotic al acțiunii, într-o notă de un realism estetizant, epurat de detalii, ignorîndu-l în schimb în întregime pe cel alegoric. De aceea, spectacolul lasă impresia că piesa e mai puțin profundă decît este, că peste anumite situații s-a trecut oarecum în grabă, că satira se păstrează, neatacînd cauza ci efectul, relativ la suprafață, ca și substratul poetic din relația Al-Ema. Profesionalismul lui Dan Alecsandrescu își dă însă măsura deplin atunci cînd se exersează în compunerea personajelor, în atribuirea acestora unor atitudini și reacții revelatoare. Umorul de caracter este copios în spectacol. Dinu Apetrei îl portretizează pe Al, fără paradă de mijloace, mizînd pe un aer de mucalit, în datele unui lunatic introvertit. Florina Nițu afișează în Ema un adolescentism nonconformist, cu sinceritate și grație pe alocuri, dar fără să depășească un ilustrativism școlăresc. De o liniaritate frivol mondenă, deși în opțiunea finală elementul surpriză vine ca o reabilitare, e Cela în interpretarea Ioanei Ene. Ambiguu, apăsînd expresiv pe un caracter duplicitar și labil, Livius Rus creează în Filip un prototip comic al omului "sub vremi". În negativul total, Osman, care-și face din insistență și nerușinare principalele arme ale reușitei, Viorel Baltag e de un comic impetuos, exploziv, obținut prin parodiere și caricaturizare.

Ion COCORA

MUZICA

PREMII PLURALISTE

Am ezitat îndelung înainte de a scrie aceste rînduri, întrebîndu-mă dacă se cade sau nu să folosesc spațiul unde mă găzduiește periodic revista "Literatorul", pentru a relata astăzi despre o acțiune a revistei "Actualitatea Muzicală", pe care o conduc. Dacă m-am hotărît totuși s-o fac, este nu pentru că aș fi găsit răspuns la întrebare, ci pentru că asupra scrupulelor mele a prevalat sentimentul obligației morale față de o serie de artiști implicați în respectiva acțiune. Despre ce e vorba? Iată: la sfîrșitul lunii ianuarie, o revistă foarte tînără încă ("Actualitatea Muzicală - "A.M.", cum îi spun adesea cei familiarizați cu sigla ei - nu a împlinit doi ani de existență) instituia și decerna pentru prima dată Premiile sale. Îndrăzneala era imensă, căci palmaresul "A.M." venea să rivalizeze cu acelea (făcute, de altfel, publice) ale Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor (care, în plus, este chiar editorul "Actualității Muzicale"!) și Uniunii Interpreților, Coregrafilor și Criticilor Muzicali (sau, pe scurt, U.I.C.C.M.). Judecați și dumneavoastră:

Premiile Uniunii Compozitorilor și Muzicologilor

ANATOL VIERU - "Memorial" - simfonie pentru orchestră
TIBERIU OLAH - "Obelisc pentru Wolfgang Amadeus", concert pentru saxofoane și orchestră
DOINA ROTARU - "Spiralis", pentru harpă solo
LIVIU COMES - "Liturghie", pentru cor mixt
IONEL TUDOR - "Te rog, domnișoară, nu pleca", "Alo, da, sînt eu", "Iubire de o vară", toate pe versuri de Andreea Andrei
VASILE V. VASILACHE - pentru spectacolul de revistă "Prostul", pe text de Eugen Rotaru
PETRE CODREANU - pentru critică muzicală
GRIGORE BĂRGĂUANU ȘI DRAGOȘ TĂNĂSESCU - monografia "Dinu Lipatti"
VASILE TOMESCU - volumul "Muzica românească în istoria culturii universale"
HENRY MĂLINEANU - *Marele Premiu*, pentru întreaga creație

Premiile Uniunii Interpreților, Coregrafilor și Criticilor Muzicali

Marele Premiu

Basul NICOLAE SECĂREANU - cu prilejul împlinirii vîrstei de 90 de ani, ca semn de prețuire pentru strălucita carieră desfășurată pe scenele de operă și de concert, precum și în teatrul de proză și în film

Premii

Cvartetul de coarde "VOCES", pentru ciclul integral al *Cvartetelor de coarde* de Mozart, în anul Bicentenarului
Pianista ADRIANA BERA, pentru ciclul integral al *Sonatelor pentru pian* de Mozart, în anul Bicentenarului
Dirijorul HORIA ANDREESCU, pentru ținuta artistică a celor două concerte susținute în cadrul Festivalului internațional "George Enescu" cu orchestra de cameră "Virtuozii din București", precum și a primei audiții a *Simfoniei nr.6* de Mahler, realizată la pupitrul Filarmonicii "George Enescu", în deschiderea stagiunii 1991/1992.
Tenorul IONEL VOINEAG, pentru creațiile realizate în rolurile Cavaradossi din *Tosca* pe scena Festivalului internațional "George Enescu" și Nemorino din *Elixirul dragostei* în premiera Operei Române din București, precum și în numeroasele participări la concertele vocal-simfonice ale anului.
Pianista ILINCA DUMITRESCU, pentru contribuția la valorificarea și popularizarea creației lui Mihai Jora, în anul centenarului nașterii compozitorului, prin prezența pianistică și activitatea muzicologică
Coregraful IOAN TUGEARU, pentru seria de spectacole cu creația sa *Puntea*, realizată cu trupa de balet contemporan "Orion", pe care a înființat-o și o conduce
Interpreta de muzică populară SOFIA VICOVEANCA, pentru excepționala activitate de culegere și interpretare a folclorului românesc autentic, și în mod special pentru creația sa din filmul de televiziune *Recviem*
Interpretul de muzică ușoară GABRIEL COTABIȚĂ, pentru profesionalismul constant al aparițiilor sale, pentru varietatea mijloacelor sale de expresie și în mod special pentru participarea sa la cele două Festivaluri internaționale de muzică ușoară, de la București și Mamaia.

Premiul tînărului interpret

Dirijorul CAMIL MARINESCU, pentru afirmarea pe podiumurile simfonicelor de la Bacău și ale Festivalurilor de tineri dirijori, precum și la pupitrul Operei Române din București, în premiera *Elixirul dragostei*
Mezzosoprana CARMEN OPRIȘANU, pentru evoluțiile sale pe scena Operei Române din Cluj, precum și în numeroase lucrări vocal-simfonice pe podiumurile din Cluj, București și din alte orașe.

Și totuși, chiar aceste prestigioase nume au fost acelea care ne-au determinat (pe cei trei colegi ai mei - Mihai Cosma, Octavian Ursulescu, Carmen Stoianov - și pe mine) să ne încumetăm a avansa propriile noastre opțiuni în privința "celor mai buni dintre cei mai buni". Nu fiindcă n-am fi fost de acord cu opțiunile exprimate de către cele două Uniuni de creație, dar fiindcă acestea omiteau - fatalmente! - o seamă de alte nume la fel de importante, dacă nu prin celebritatea lor actuală, atunci măcar prin semnificația cu totul aparte a prezenței lor în viața muzicală și coregrafică românească a anului 1991. Nestînjenită de constrîngerile firești, impuse de însuși profilul specific fiecăreia dintre cele două Uniuni (*creație* și, respectiv, *interpretare*), revista "Actualitatea Muzicală" a putut astfel distinge nu numai persoane, ci și titluri sau instituții. Și tot astfel, lărgind sfera aprecierii asupra a tot ce a însemnat muzică și dans în România anului 1991, "A.M." a laureat nu doar artiști români, ci și străini care au evoluat pe scenele românești.

Premiile revistei "Actualitatea Muzicală"

Muzică cultă

Premiul pentru solistică - saxofonistul francez DANIEL KIENTZY, pentru participarea la "Săptămîna internațională a muzicii noi" și la "Festivalul de muzică franceză contemporană" de la București
Premiera anului - spectacolul "DON CARLO" al Operei Române din Cluj (regia Anghel Ionescu Arbore, scenografia Cătălin Arbore, conducerea muzicală Petre Sbârcea)
Premiul discului - casa "ELECTRECORD", pentru seriile de discuri-cronică editate în timpul "Săptămînii internaționale a muzicii noi" și Festivalului internațional "George Enescu"
Premiul pentru coregrafie - coregraful și dansatorul român GIGI CĂCIULEANU, pentru spectacolul "Il trovatore", prezentat în turneu la București de către Teatrul Coregrafic din Rennes.
Premiul tinereții - soprana ADINA NIȚESCU
Premiul pentru publicistică - revista "ORFEU", editată de studenții Academiei de Muzică din București.

Muzică ușoară-pop-rock-jazz

Premiul pentru interpretare - cîntărețul GABRIEL COTABIȚĂ
Piesa anului - "UN ACTOR GRĂBIT" (muzica Bogdan Cristinoiu, versurile Andreea Andrei, interpretă Laura Stoica)
Premiul pentru jazz - pianistul și compozitorul JOHNNY RĂDUCANU, pentru evoluțiile sale pe scenele festivalurilor de gen ale anului și pentru spectacolul "Jazz alive" de la București
Eveniment rock - formația "PHOENIX", pentru revenirea pe scenele românești, după 15 ani de absență, și pentru albumul discografic "Remember Phoenix".

Faptul că laureații noștri străini sînt - amîndoi - francezi nu e o simplă întîmplare: el reflectă amploarea cantitativă și valorică a "importului" cultural din Franța. Iar faptul că laureații noștri francezi au vechi și trainice legături cu România (unul prin origine și formare, celălalt printr-o mișcătoare adopțiune spirituală, care l-a investit drept cel mai fervent propagator al creației muzicale românești în lumea largă) nu dovedește altceva decît că, în ciuda tuturor piedicilor, acest benefic "comerț" artistic are o îndelungată tradiție.

Luminița VARTOLOMEI

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

HORIA STAMATU

„... o poetică în care starea lirică, atunci chiar când cel ce trăieşte nu este direct angajat religios, denotă puternice impulsuri mistice. E o veghe oarbă, o senzaţie de suspiciune în niciunde, un vid lăuntric perfect amenajat..."

După ce a debutat cu volumul de versuri „Memnon" (1934), pe care G. Călinescu îl găsea prea jucăuş, Horia Stamatu a evoluat în sensul celei mai mari gravităţi lirice. E adevărat că, în culegerea de poeme lungi „Recitativ" (1963), care conţinea şi o amplă proză cu infiltraţii suprarealiste, el încearcă să reactualizeze humorul greoi al lui Budai-Deleanu. Încercare nu prea fericită, căreia trebuie să-i preferăm proza, unde şi simbolismul are ceva de arătat: „Lucruri de tot felul ridicau la capătul străzii un munte care creştea neîncetat. Oale de noapte, mături, custuri, mănuşi, ghete, sticle goale şi pline, lăzi, pacheboturi pe patru roţi, transatlantice, zăgazuri de ape, poduri cu toată armătura de arcuri şi picioare, se îngrămădeau, închideau drumul, acopereau cerul, dar trecând prin ele ca printr' un aer opac, dincolo respirai, sorbeai şuviţă cu şuviţă aerul străveziu, adulmecînd neîncetat începutul câmpului de iarbă, la capătul căruia se lăsa lin supt orizont şi se ridica dincolo de ieis, în flăcări de aur şi albastru, în vocile dintr' una cu tot ce se vede, cu tot ce s-aude într' una şi cu cel ce vede şi aude una sunt".

Poemelor, iarăşi lungi, din ultima perioadă, ca, de exemplu, „Cantata Învierii", cu tematica lor morală şi socială, cu o filosofie a istoriei ce aruncă luminile bunăvoinţei peste datul ei sumbru, trebuie de asemeni să le preferăm concentraţiile de lirism din volumul „Kairos" (1974), important printre toate celelalte. E adevărat iarăşi că, în cele trei vaste texte poematice de inspiraţie religioasă, din culegerea intitulată „Imperiul" (1981), în genul profetic-pilduitor, multă disoluţie verbală se opreşte câteodată, pentru ca poezia să-şi redobândească propriile-i drepturi: „Lumea era plină de semne/ dar unul singur mi-a fost pe măsură/ acela pe care l-am adus cu mine/ Am fost dat oamenilor/ m' am dat eu însumi oamenilor/ şi ridicând braţele/ ca să-i înalţ deasupra mărginirii lor/ am rămas aşa/ copac adevărat cu rădăcini în cer" sau „Împăratul ucigaş de îngeri/ s' a ridicat pe calul negru/ cu două capete şi cinci copite/ şi toţi copacii s' au scuturat de frunză/ şi toate firile s' au veştejit/ şi nici un duh de sine stătător/ n' a mai trecut puntea/ dintre Continentul Jos/ şi Continentul Sus/ decât rupându-se/ de ce mai avea din trup/ aerul s' a făcut o boltă/ plină de nuferi negri".

Cu versurile din „Kairos", precum acest nume o indică, ne aflăm însă într' o zonă expresivă a recuperării spirituale depline, lirismul cântărind exact gândirea poetului şi poeme existând ca insule şi fericire, ca roade ale cumpănirii fără cusur. Sensibilitatea creatoare absoarbe cultura, alegoria se umple de miez şi devine simbol, filosofarea cade ofilită la pământ şi ideea poetică pătrunde, pură şi sigură de sine, versurile ce au născut-o, nu altfel decât ea le-a plăsmuit. ne-o dovedeşte următoarea viziune a „Occidentului", capabil să se împrospăteze veşnic de magii de la Răsărit, grădină mobilă a Hesperidelor ispitind pe răsăriteanul helen; Occidentul pe ale cărui flamuri se înscrie stema lui Don Juan, fiindcă setea de cunoaştere corespunde nesaţului erotic. Grecia antică nu se confruntă, ci se confundă cu extremul Occident, în care ea şi-a împlântat izvoarele vederii: „Ce tânăr Occidentul aşteaptă magii/ să-şi întinerească harta miilor de cute/ ascunse în lumină! Mereu îndrăgostitul/ de fiicele lui Atlas năruitor de vremi!/ Grădina Hesperidelor neîncetat se mută./ Din cutele adânci de nimenea văzute/ incizii ale soartei au înflorit pământul/ care păreau uscate la margini de Cuvânt.// Şi tânăr ai rămas Don Juan mereu în febră/ după limanuri noi în care curge aur/ din zările toride/ mereu mai ars de sete/ izvoarelor cunoaşterii. Dar/ unde s' au ascuns/ obârşia luminii şi paznicele fecioarelor/ crude cu tinereţea lor la fel de bătrână?"

Minunea lirismului absolut se produce însă atunci când, despuiat chiar şi de învelişurile umede, fireşte, încă de substanţa mitică, ale alegoriei din poem, poemul se păstrează doar pe sine, ca oglindă a viziunii; viziunea s'a scufundat în poemul care dă seamă despre ea, ca despre o materie şi despre o formă ce nu sunt decât aspiraţie spre ceea ce se materializează numai dacă prinde formă: „O luptă se mărea găsindu-mă dar/ ochiul în valuri de ţărână era/ unicul peşte. Şi răsuflând abea/ de sete sau tristeţe de tot ce nu/ văzuse. Când fulgerul tăind în/ linie frântă bucăţile de cosmos/ şi-amesteca ţărâna cu plânsul/ fără maluri din fundul văii seci/ urca năvalnic unda visând cum/ lunecă pe cei stinşi de dorul/ timpului ce n' a fost fosforescente/ lungi alaiuri de ochi căutători. Pe iarbă nouă/ cu naiul de trestie cu straiul spălat/ cântam din nou la raza ce în trecere/ strângea lâna de aur de pe cumintea-turmă". Din zarea versurilor precedente, concentrate pe ideea poetică a Occidentului, s' au desprins aici doar două simboluri: peştele şi lâna de aur - îndeajuns totuşi ca să exprime cele două lumi care se confundă în conceptul unitar de Occident, supremă afirmare a gândului filosofic numit *coincidentia oppositorum*, adesea prezent în versurile lui Horia Stamatu

Iată o poetică în care starea lirică, atunci chiar când cel ce o trăieşte nu este direct angajat religios, denotă puternice impulsuri mistice. E o veghe oarbă, o senzaţie de suspensiune în niciunde, un vid lăuntric perfect amenajat, aşteptînd să-l umple transcendentul: „Spre miezul nopţii nici rece nici caldă/ pe când zăceam fără somn îngropat în miresme/ toate astrele s' au prăbuşit în mine./ Şi nu mai văd nu mai văd. Din tot ce suie/ şi cade nimic nu suie nimic nu cade afară/ de mine din tot ce se leagă/ mişcându-se stând eu mă desprind. Sunt/ punctul în care începe spirala descântecului/ şarpelui. Luna coseşte lacrimi/ noaptea despletită de vârtejul/ luminilor orbecăie oarbă din gol în gol".

Poezia lui Horia Stamatu bogată fiind în chemări religioase, peisajele ei fizice se pot înfăţişa ca locuri propice înclinaţiei mistice, prin ariditate şi elemente simbolice - capra, porumbelul, unicornul, potirul, tufa în flăcări -, semnalând ascetismul, puritatea, suferinţa şi reînvierea, ori de-a dreptul prezenţa divină; dincolo aşadar de orice tendinţă descriptivă, încât peisajul exterior, datorită anume abundenţei simbolurilor, nu se conturează ca atare, lăsând în schimb să transpară cu putere printr' însul, peisajul interior: „Un pământ de piatră o singură tufă/ nici un picior de plai nu calcă/ aridul colţ de cer noaptea stele/ visează ciorchinii aprinşi din Kedron/ caprele rare se caţără pe muchiile/ steiului încremenit în vărsarea veşnică/ potirul întors cu toată roua mai/ tânăr în foc şi cristale o singură/ tufă cu rodul scai rădăcinile în/ piatră e scris nimic nu va creşte/ umbra cât palma se strânge la ceasul/ drept miazăzi tot snopul de raze/ în tufă arde ultimul pic de umbre/ ultimul strop din tulpină din frunze/ din scai din spin arde o coroană/ coloana de foc piciorul potirului/ plaiul de mir gura însetată strigă/ e loc slăvit taurul unicorn gâfâie/ greu de carne copitele calcă pe loc/ slăvit e locul cu paşi de porumbel/ în vârfuri de temple. Unicorn".

În pofida stăruitoarei tematici creştine, poezia lui Horia Stamatu este religioasă fără ca dogmele s-o constrângă. El îşi permite deci libertăţi care, paradoxal, nu fac decât să confirme fascinaţia religiei pe tărâmurile poeziei sale. A III-a lui „Bucolică", de o splendoare sensibilă ce se datorește religiozităţii difuze şi graţios conturate, însă certe, pune în evidenţă caracterul precar şi pretextual al decorului, oricât de impunător, chiar şi simbolurile retrăgându-se din calea sufletului religios, covârşitor şi aburos, care răspunde la setea poetului de primordial, de neprihănit, de increat. Căci creaţia este pentru poetul Horia Stamatu o vale a plângerii, de unde şi prezenţa diafană a morţii izbăvitoare, în versurile prin care plânsul se aude nu numai molcom şi suav. Ceva din gnosticismul eminescian („o raclă-i lumea", spunea poetul romantic) străbate într' o viziune a demonicului Pantocrator din „Bucolica IV": „O lume chealǎ/ ţineam în dreapta/ şi sceptrul de fulgere/ o suliţă de gheaţă în stânga.// Eram încoronat Împăratul mormântului tău/ care fusese lumea. Şi tu fuseşi viaţă./ Pe frunte mă ardea o tiară întoarsă/ aşchiile ei de aur îmi intrau în obraz./ Sânge curgea cu lacrimi" - „Bucolică" în cuprinsul căreia răsună parcă ecoul din celebrul vers al lui Eminescu, „De plânge Demiurgos doar el aude plânsu-şi", nu însă în sens muzical, ci în sensul transmiterii unei stări de spirit ce, la rândul ei, vine dintr' o concepţie. Poezia lui Horia Stamatu implică o theodicee.

Ion NEGOIŢESCU
Articol preluat din Contrapunct nr. 1/1986 München

ACOLO

La peştera din vîrf de schit
mănîncă mierea tainei ursul
cu toată lumea într-un chit
cu tot întorsul şi tot dusul

la peştera din miez de lună
arde lumea într-o ceară
cu ne-lumea împreună
de dureri să n-o mai doară

cerul peştera cu zale
şi cu ploi de salamandre
la un cap de fir de vale
arde rădăcini de moarte

şi se lasă cu lumină
pe lăuntricele văi
şi din tot ce mai suspină
nu cad lacrimi ci văpăi

şi cântarea ce s-aude
vămile-napoi străbate
prin puzderiile de rude
veşnica străinătate

se topeşte fără urmă
la peştera din răs-trei-fire
în izvor de soare-lună
spală-ţi visele de ştire.

AICI

La râu sărat în râul mare
în colţi de apă fără vad
jupoaie şarpele de soare
un ochiu de vreme şi răsad

clipele de şipot scurse
la cap de secol fără trunchiu
cu Vinerea din Vineri smulse
cu toţi titanii în genunchi.

roieşte roiul de cristale
adâncul cerului întors
cu liniştea ce se prăvale
dintr-un noroc mai norocos

din unghiul mort abia o vraje
o umbră suie călăuză
ecoului rămas de straje
tăciunilor culcaţi în spuză

le mai răspunde care stea
din licăriri de şipot scurse
pe raza cui mai rătăcea
ecoul de lumini răpuse?

EXIL

Când vine răscolitul Aprilie
încearcă să te-acoperi cu soare
Zăpezile se şterg văzând cu ochii
băltăreţul scaldă moartea în viaţă
pământul e tot mai firav în braţele cerului

Dar noaptea rădăcinile trezite
din somnul iernii distilează
picătură cu picătură lacrimile
de bucurie ale nădejdilor desgropate.

Horia STAMATU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

SINE IRA ET STUDIO

Dumitru MICU

Lucifericul

Consubstanţială divinului, în viziunea lui Blaga demonia nu poate, consecutiv, să nu fie şi factorul determinativ al accederii omului la propria condiţie. Doar sub impulsul ei devine omul om pe deplin. Cît timp se realizează în climatul fericit al inocenţei paradisiace, al stării de copilărie, omenescul nu-şi poate asuma propriul destin singular; se menţine în modul ontologic propriu animalităţii. Pentru ca omul să devină el însuşi în toată puterea cuvîntului e necesară o (cum ar zice Mircea Eliade) "rupere de nivel", şi aceasta se operează prin intervenţia demoniei în ipostază "luciferică". Prin avîntarea, incitată de năzuinţa la cunoaştere superioară, din "orizontul lumii date" în "orizontul misterului", "omul paradisiac" se preschimbă în "omul luciferic".

Acordînd acestei construcţii speculative calitatea doar a unei ipoteze de lucru metaforice, o primă remarcă posibilă, la confruntarea ei cu fenomenalităţile imediate, e aceea că în om funcţionează şi alte componente ale demoniei, nu numai lucifericul. Poate, mai ales altele. Ne-am fi înălţat de mult la cer, am fi pătruns în esenţa numenală a existenţei, dacă singura demonie activă în noi ar fi aceea a setei de cunoaştere. Ceea ce zădărniceşte permanent ascensiunea noastră către divin nu-i, cum crede Blaga, doar "cenzura" instituită de Marele Anonim din teama de a nu ne substitui omniscienţiei şi omnipotenţei sale, ci - mai mult decît evident - şi atracţia, căreia ne abandonăm cu frenezie, spre "cele de jos", spre infern. "Chaque jour vers l'Enfer nous descendons d'un pas". Alunecăm, clipă de clipă, spre iad - mai exact spus: îl instaurăm pe pămînt - nu numai prin cedarea la tentaţii vulgare, la "farmecele obiectelor respingătoare" ("Aux objects repugnants nous trouvons des appas"), prin stoarcerea ca pe o "portocală veche" a "plăcerii clandestine", dar şi prin aplicarea inversă a poruncii rezumative din decalog. Om care să nu fi aplicat măcar o dată principiul antilegic drăcesc: fă altuia ce nu-ţi place ţie! nu cred să existe. În fel şi chip, Demonul ne joacă pe sfori pe toţi: "C'est le Diable qui tient les fils qui nous remuent!"

O forţă infernală mai teribilă decît toate celelalte diavolii devine şi lucifericul însuşi. Lăcomia, luxuria, goana după tot felul de plăceri vinovate trag în infern doar sufletele înrobite lor. Duhul luciferic însă poate provoca şi provoacă nu rareori dezastre la scară naţională, continentală şi planetară. Acestui duh încarnat în timpul nostru de Lenin, Stalin, Troţki, (Mussolini, Hitler, Ceauşescu, între alţii) nu-i este proprie doar setea de cunoaştere. Un implicat definitoriu al său - dominant, în interpretarea teologică - este orgoliul. Lucifer a fost azvîrlit din cer pentru că s-a vrut mai mare decît Dumnezeu. A vrut ceea ce, vorba psalmistului arghezian, "nu se poate". Omul, însă un anumit tip uman, vrea - "măcar" - să devină Dumnezeu şi el, aici, pe pămînt. Potrivit reflecţiei unui erou al lui Malraux, orice om se doreşte mai mult decît om, în lumea oamenilor, năzuieşte să devină zeu. Toţi, probabil, tînjim, subconştient, de dorul "arhetipului" nostru divin, toţi ne visăm, uneori, altceva decît ceea ce suntem, dar, în marea lor majoritate, oamenii nu cred în visuri, ştiind că ele "sunt ale somnului făpturi". Există însă, permanent, spirite atît de tiranic posedate de tentaţia puterii, a gloriei, a notorietăţii, de seducţia întîietăţii încît nu se dau în lături de la nimic pentru a şi le satisface. Pentru realizarea acestui scop ei încheie pact cu orice diavol, şi n-ar ezita să prefacă în deşert lumea întreagă. Nimeni, după toate indiciile, nu e cu totul imun la asemenea ispite. Apostolii lui Isus au ajuns să se certe între ei pe considerente de ierarhie şi a devenit necesară intervenţia Învăţătorului pentru a calma spiritele spunînd că cei din urmă vor fi cei dintîi şi că cel mai mare trebuie să fie sluga tuturor. În optica demonică (nietzscheană *avant la lettre*) voinţa de putere este atît de inerentă naturii omeneşti încît Satana, în pustiu, a cugetat să încerce a-l ispiti cu ea pe însuşi Fiul Omului. A fost pus însă la punct.

În expresie paradigmatică, lucifericul nimicitor s-a declarat prin suprimarea lui Abel. Crima primordială se repetă de atunci pretutindeni, zilnic, într-o infinitate de manifestări. Nu prin omucidere, la propriu (se practică şi aceasta), ci prin constanta aversiune a multora faţă de cei mai buni decît ei. Pană Trăsnea, bătrînul "sfînt" din nuvela omonimă a lui Brătescu-Voineşti, sădeşte flori în grădina proprie. O vecină i le opăreşte. Profesorul Cristian munceşte intens cu şanse de reuşită, în romanul *Orgolii* al lui Augustin Buzura, pentru obţinerea unui medicament care să răpună cancerul. Invidioşi, îngroziţi de perspectiva posibilului succes răsunător al unui coleg, celelalte cadre didactice încep să ţeasă în jurul său felurite intrigi şi nu se lasă pînă nu-l vîră în închisoare. Mentalitatea lui Cain! Aceeaşi mentalitate o au toţi cei care, în loc de a urma exemplul celor superiori lor, în loc de a se strădui să-i întreacă prin angajări în competiţii oneste, caută să-i distrugă, sau se bucură dacă sunt discreditaţi.

Mai descurajant însă decît orice e faptul că şi cei "buni" - în accepţia grecească a termenului - se sfîşie între ei, în loc de a-şi concerta preocupările. Într-o piesă a lui Victor Papilian, *Moartea vanităţilor*, nu ştiu care pictor pîrăşte, în mare taină, pe un confrate al său, Inchiziţiei spre a fi ars pe rug. În perioada stalinistă, eu însumi am receptat semne de bucurie ale unor scriitori talentaţi, în dizgraţie, la aflarea veştilor de reprimare a altora, nu mai puţin valoroşi. Invers, cînd am început reeditările de poeţi "decadenţi", cei cărora nu le venise încă rîndul îi pizmuiau pe fericiţii "reconsideraţi" şi încercau să-i facă odioşi în ochii cititorilor. Nu solidaritate, nu rezistenţă comună la dogmatism, ci tentativa de-a provoca aplicarea asupra altora, inclusiv asupra celor cu care duceau împreună aceeaşi cruce, a rigorilor dogmatice celor mai obscure. Nu altfel reacţionau "bunii" ("aristocraţii") din alte sfere intelectuale. Întrebîndu-l, insidios, cînd am început să îndrum doctorate, pe un mai tînăr amic, doctorand, îndrumat de altcineva, dacă n-ar dori să resping la concursul de admitere pe cineva, el, crezînd că îi ceream realmente părerea, a rostit numele candidatului celui mai serios şi cu care era, aparent, atît de bun prieten încît formau un tandem.

Mentalitatea aceasta n-a dispărut prin schimbarea ordinii sociale. Din contră, ea se exprimă azi cu o virulenţă nemaivăzută. Mai bine să trăim cu toţii în semibarbarie, dacă aceasta mă privilegiază în vreun fel în defavoarea ta! Mai bine să nu intrăm în Europa nici unul decît să intri şi tu! Voluptatea supremă a multora e aceea de a putea spune semenului, precum băieţii mici fetiţelor: sîc, că eu am, şi tu n-ai. În spaţiul culturii umaniste trece drept mod suprem al distincţiei "aristocratizarea" în sens călinescian: constituirea în castă, în cerc elitar închis. Nu însă fără a trage profit de pe urma zbuciumului şi derutei celor de afară! Dispreţuind vulgul, elitiştii nu ezită să i se adreseze, totuşi, spre a-l manevra. Ultrarafinaţii vor să ajungă, prin sufragiile "troglodiţilor", şefi mari, poate - de ce nu? - chiar şefi de stat. "Şefomania", ale cărei consecinţe nefaste în mişcarea naţionalistă din deceniul al patrulea le deplînge Nichifor Crainic, în *Zile albe, zile negre*, proliferează şi în societatea română de azi, paroxistic.

Va veni, totuşi, cîndva, (nu se poate altfel) şi timpul dezmeticirilor. Un timp în care, ca în toate epocile normale, lucifericul instaurator de infernuri va fi contracarat de lucifericul emiţător (în virtutea chiar a propriei meniri, exprimate onomastic) de lumină, incitator al setei de cunoaştere.

Dantele şi spectre

N-a fost aşa

o poveste anume să spună cum mă va duce timpul
şi cum mă va lăsa din palma străvezie

dar n-a fost aşa
nici eu un bagaj alb schimbat cu unul negru

dovadă fusese aceeaşi uşă care se deschide acum la
capătul somnului
prin care vedeam inima bătrînă a visului

dar n-a fost aşa vă jur
n-am trăit doar între pauzele de odihnă ale
călăului

Cămaşa

eu nu credeam să ajung uşă la vînt
sarea nu mai avea nimic să schimbe cu sîngele

la mine nu vor mai intona chemările
tăcerea mă va acoperi ca pe o corabie

şi ajunşi aici printre vînturi însîngerate să murmurăm
cu bunăvoinţă
şi să deschidem în ochiuri de iarbă gura bătrînă a
amintirilor
stăpînii vîntului în toate clipele te învaţă
cum să-ţi speli cămaşa ca să putrezească
o dată cu trupul

Marian Victor BUCIU

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro

DIALOG

"Domnişoara de engleză"

Aurelia Dodu învăţătoare nevăzătoare ne trimite o proză ("Domnişoara de engleză") scrisă fluent dar încă departe de... tipar. Naraţiunea (o elevă persecutată de mofturile unei dăscăliţe, sfîrşeşete prin a convinge că dreptatea e de partea ei) se desfăşoară simplist, previzibil, fără motivaţii psihologice. Detaliile au o inutilă precizie: "avînd o sobă confecţionată din tablă (...) friguroasele clasei îi ştergeau grafitul cu partea bombată a dosului". Remarcabile, pentru o nevăzătoare, încercările de a *vedea* şi a descrie o realitate înceţoşată (în cazul de faţă anii 1928-29), remarcabilă credinţa în dreptate şi omenie. În rest...

Gînd la gînd cu Woody Allen

Mircea Munteanu imaginează un episod straniu: în casa unui biet pensionar soseşte Moartea în persoană înarmată cu o ţidulă de condamnare. Au loc "tratative", interlocutorii înjghebează un amuzant dialog dar, vorba executorului "sarcina-i sarcină". Din păcate exact aceeaşi idee a mai avut-o Woody Allen într-o mică piesă de teatru...

Un albastru interzis

Cornelia Alexoi-Columbeanu are înzestrarea de netăgăduit de a da o aură fantastă banalităţii. Într-un apartament de bloc s-a mutat o domnişoară care "deranjează pe toată lumea cu gingăniile ei (fluturi), o făptură proiectată într-un halou poetic. Opinia publică intervine prompt.

"După cîteva săptămîni, Comitetul Asociaţiei de Locatari ne-a invitat la o adunare generală «în problema arzătoare a fetei de la mansardă».

Unu: *Cine* e această fată.

Doi: *De unde, cînd* şi *cum* a venit.

Trei: *De ce* a venit.

Şi ultimul punct, dar nu cel din urmă, propus de doamna văduvă de la doi - din cine coboară aceasta...

Trebuie să luăm măsuri pînă nu e prea tîrziu, tovarăşi.

Şi nu ni obliji sî punim miliţîia pi urmili iei!

Unde stă ea toată ziua!

Cînd se-ntoarce că n-o vede nimeni?

Nu mai găteşte şi ea?

Nu mai spală?

Nu-i şi ea om ca tot omu' ?

(Era cam în perioada cînd începusem să întîrzii la serviciu).

Şi să mai termine o dată cu... lepidopterele şi cu... albastru' ăsta!

Ştiam că pleacă întotdeauna toamna, ca să se întoarcă spre vară, cu-acelaşi buchet-de-flori-uscate-de-cîmp şi-alaiul de fluturi albaştri.

De data asta a plecat mult mai devreme...

Se lăsase din nou liniştea în blocul şi pe strada noastră; vecina de la doi îmi aducea iar clătite cu dulceaţă de vişine, eu îmi aminteam tot mai des să pun deşteptătorul, şi - era interzis cu desăvîrşire -... albastrul.

Nu-i nimic... O vară... îmi spuneam... Ce contează o vară?..."

Pîinea exilului

Prof. Nicu Begea ne trimite un scurt eseu parabolic intitulat "Pîinea amară a exilului" din care citez:

"Bineînţeles că haina de proscris poate fi îmbrăcată silnic sau în mod prudent, cînd ai simţit apropierea unui pericol serios. Locul alegerii este în "centrurile cele mai mari ale civilizaţiei", adică la Paris, la Viena, la Londra sau Constantinopol, pe malul Bosforului feeric; proscrisul îşi luminează mintea" la focarul ştiinţelor şi artelor frumoase, spre a deveni pe nesimţite un om nou, "îndopîndu-se cu pîinea amară a exilului", dar "mîncînd cu destulă veselie şi la restaurantele cele bune, şi în bună companie, iar după revenirea în patrie mărturisind că această pîine era destul de albă şi nu tocmai amară". A poza înaintea publicului ca "un martir cu stomahul stricat de pîinea amară a exilului este un act sau de naivitate, sau de amintire, sau de şarlatanie, şi e de mirat cum de se mai pot găsi oameni care să aibă nedemnitatea de a întinde mîna la favoarea publică". Un asemenea produs, "omul cu burta plină de pîinea amară a exilului", merită să stea alături de alte curiozităţi în muzeul lui Barnum. Şi se continuă, ei sînt "ăi dintîi"; lor, "care îşi pun pe cap pîinea amară a exilului ca o cunună de spini şi strigă cît le ţine gura că fiecare din ei, în parte a desmormîntat: România", posteritatea, într-un rîs homeric, le va aplica sigiliul neşters de ridicol al comediei, înfierîndu-i pentru totdeauna".

S-a înţeles că e comentariul unui text. Care? O scrisoare a lui Alecsandri către Ghica din anul 1890. Fără comentarii...

Un îndemn

O şcolăriţă din Drobeta-Turnu Severin, *Liliana Păunescu*, ne trimite o compoziţie şcolară şi şcolărească despre Perpessicius însoţită de bibliografia de rigoare şi de o sobră (prea sobră) scrisoare prin care ne îndeamnă să ducem. mai departe făclia spiritualităţii naţionale.

Ne vom strădui.

Film neorealist

Roxana Ologeanu narează (într-un savuros monolog) secvenţe de film neorealist:

"- Cine crezi, dragă, că a fost azi la mine? Geta, tu, aia de la trei, simţea, săraca nevoia să bîrfească şi n-avea pe capul cui să stea! Doamne, ce gură mai aaaree! ...Oare-n somn o fi tăcînd?!... e bună ciorba, Fănică? Nu s-a răcit?... Atunci e bine. Şi cum îţi spuneam, tocmai îmi terminasem de făcut unghiile că m-am trezit cu Geta. A-nceput din uşă: "Ai auzit, tu, de fata lu' Popescu că e logodită cu unu' cu douăşcinci de ani mai mare decît ea? tipu' e putred de bogat, da' oricum, nu face să-ţi strici tinereţea pentru bani! Acum, la logodnă, el i-a făcut cadou un "Mercedes" d-ăla ultimu' tip!" Spune şi tu Fănică, ce-o interesa pe Geta şi ce trebuia să-mi spună şi mie de fata lu' Popescu?! Treaba ei, nu? Grigore, băiatu' Simioneştilor, ăla care-abia a terminat liceul şi-a rămas şi un an repetent, cică a făcut vreo treij' de drumuri în Turcia. S-a umplut de bani! Da' îl priveşte, nu? N-are decît să fie miliardar! Ce noroc pe Simioneşti că le-a adus odrasla bani, că ei, eheee! ce cîştigă într-o lună cheltuiesc în cîteva nopţi de petreceri! Şi-a luat Simioneasca o haină de blană şi cîteva rochii din consignaţie - o frumuseţe! Nici cu prăjina nu-i mai ajungi la nas! Am văzut că-i cam face ochi dulci lu' Olteanu, dentistu'. Într-o dimineaţă i-am văzut plecînd împreună cu maşina lui. Da' treaba lor, nu? ce mă priveşte pe mine? Fiecare face ce vrea, nu mă bag eu în viaţa altora, ca Geta! Ei, da' şi Olteanu ăsta - mare afemeiat! are - stai să-ţi zic... - e de-o seamă cu Georgeasca... şi Georgeasca are patruşcinci de ani chiar dacă ea zice că abia a-mplinit treiştrei... Auzi, la patruşcinci să mai umbli după femei şi după chefuri! D-aia l-a lăsat nevasta numai după şapte luni de la nuntă. Am auzit că e cel mai scump dentist din spital - dacă intră cineva la el cu mai puţin de cinci sute, îl dă afară. Da' cică unu' i-a făcut-o: i-a băgat un plic gol în buzunar după ce-i spusese că-n el e o mie! Cică de cîtva timp a dat în patima cărţilor. Într-o noapte a pierdut la pocăr şapte mii de lei! Da' are de unde, nu-l pîng eu! Şi de fapt, traba lui! Nu ştiu ce plăcere o găsi Geta să scormonească în viaţa oamenilor! D-asta nu s-o fi măritat: fugeau bărbaţii de ea numai după juma' de oră după ce-o cunoşteau. Şi se crede frumoasă foc, zice că încă n-a găsit bărbatul care s-o merite! auzi la ea! Eu, una, nu pot s-o-nţeleg şi pace! Toată ziua - bună ziua îi vorbeşte pe alţii! eu - n-aş putea niciodată să fiu ca ea, să mă bag în viaţa oamenilor! Mie-ntotdeuna mi-a plăcut să vorbesc puţin".

Dom'tovarăş!

Ion Mihalache ne oferă o schiţă scrisă, e clar înainte de revoluţie. De unde precauţia de a-şi însoţi textul de un P.S.: "Dat fiind că titrarea de *tovarăşe* e prea abundentă, în unele locuri am înlocuit-o cu *domnule*, textul căpătînd un aspect plăcut".

Nu s-ar spune...

Dragoste de ţigan

Recomandat de prof. univ. Ion Rotaru, inginerul *Gheorghe Onea* (autor după cum spune domnia sa a patru cărţi dar şi al... unei cereri de primire în Uniunea Scriitorilor) trimite Literatorului o nuvelă ("Cioanca - dragoste de ţigan") care, din păcate, nu-l "recomandă". E, cel puţin pentru gustul meu, un text prea "vechi"sufocat de truisme, preţios, mai potrivit poate primului "Literator", cel al începutului de veac:

"Curînd năsălia a fost scoasă şi capela a rămas goală de viaţă. Am văzut atunci moarta de pe catafalcul din stînga. Era îmbrăcată în alb. Albă îi era şi faţa. Doar părul, ce răzbea de sub pînze, platina trist vesmîntul ei funerar, împodobind un zîmbet enigmatic, de care nu se putuse despărţi nici la trecerea pragului spre veşnicie. Peste puţin timp şi în jurul ei s-au strîns rugătorii. A citit şi a cîntat preotul, au plîns cîţiva din jur, strigînd-o pe nume, apoi siciul, purtat pe umeri, s-a îndreptat spre cea mai lăturalnică alee.

Cînd a cădelniţat preotul, mulţimea s-a oprit, groparii au coborît racla, peste care pămîntul a căzut greu, neiertător şi surd. Am înţeles că aşa trebuie să sfîrşească rătăcirea oricărui muritor şi m-am cutremurat. Apoi cimitirul s-a golit de cei vii, morţii din ascunzătorile lor veşnice aşteptînd căderea întunericului".

Muşatisme

Constantin Corneliu Dieneş practică schiţa, aforismul, poezia, cu egală lejeritate, sub teroarea unui infatigabil magistru:

"Palpită la sînul omenirii infinite pasiuni, a mea fiind o undă penetrantă de căldură spre şi dinspre lumea operei lui I. L. Caragiale. Lipsit de şansa unei explicaţii succinte, mărturisesc una din urmările amintitei pasiuni: m-am pomenit de aiurea cu fiorul parodierii Idolului!

Vă rog, de se vor ivi momente prielnice, încercaţi o pătrundere axiologică în patosul sacrosant al închinării mele, pînă a mă suspecta de imoralitate, pentru că declar ferm: în ce m-am angajat, nu încape gîndul atentatorului la gloria literară aşternută pe tîmplele ostenite ale cuiva, nu alerg, nu ţin să ajung ori să întrec pe cineva, mi-e clară inutilitatea aventurii prin care să-mi abandonez matca".

Rar personagiu care bate la porţile literaturii cu strădania temerară de a *nu* fi original, de a scrie doar cu tulburarea "înteţită de alţii"! Sîntem somaţi să luăm act de acest mod insolit de abordare a gloriei. O facem cu smerenie tipărind într-adaos (amuzament? încurajare?) o scurtă epistolă calchiind maniera lui Tudor Muşatescu:

"Eram bulversat, cînd ai trecut dumneata, aşa încît nu te-am remarcat în cadrul obiectiv al conştientului meu tulburat pe moment de supoziţii acute, fără legătură cu relaţiile noastre diurne - şi chiar nocturne. Nu vreau, prin asta, să mă scuz, nici să mă acuz, precizez doar că îmi permisesem a ignora o clipă arealul înconjurător, cunoscînd graţiosul dumitale protocol în a prelungi obişnuitul sfert academic al îndrăgostiţilor - ca noi, de exemplu!...

Vin acum, explicit şi detaliat, să menţionez iniţiativa mea personală a dezicerii de explicabila orbire, alăturată unei la fel de tulburătoare amnezii duale - neuropsihice şi locomotorii -, rămînînd, în speţa respectivă, literalmente ţintuit, cînd normal ar fi fost să alerg, dacă nu chiar să zbor, în scopul întîmplării citadine de miercuri, data irevocabilă a fericitului nostru rendez-vous. Abia către seară, m-am simţit şocat retrospectiv şi bilanţier de imaginea făpturii matale iritate, aşa cum am înregistrat-o instantaneu pe pelicula inconştientului meu interior, nereuşind încă să-mi explic cum am putut s-o exclud din realitatea ce ne conţinea în egală măsură, lîngă intima patiserie "LA TACHE ŞI FIII", în număr de patru, fără a mai socoti şi fiicele, dacă nu cumva s-or fi înmulţit între timp, ţinînd cont, stricto-senso, de apetitul prolific al plăcintarului în discuţie. Oricum, distinsă amică şi viitoare prietenă, gravitatea secundei de inconştienţă nepremeditată, vis-à-vis de eroarea mea iremediabilă, presimt că o să-mi tulbure multă vreme starea de veghe şi meditaţiune, înfiorînd-o sancţiuni inerioare din cele mai severe, într-un supliciu de autoflagelaţiune purificator şi benefic.

Înainte de a mă prăvăli, de facto, la picioarele matale, şi chiar mai jos, găsesc oportun să iniţiez cu anticipaţiune şi fervoare această nevrednică a mea "CANOSSĂ", cu speranţa de a mă atenua, în genunchi şi cu tălpile dezbrăcate, prin lamentări alexandrine şi poetice, solicitîndu-ţi la nesfîrşit IERTARE!...

Al dumitale serv deflagrat de penitenţă,

Henric Nehoianu, tehnician pr.

P.S.... pentru matale, Rică!"

Ca la urs...

Ca şi Faulkner, *V.D.Andreescu* îşi intitulează "Ursul" o nuvelă cu întîmplări: "grozave". Un urs tulbură liniştea unei aşezări "ca pe vremea cînd nu erau în sat decît doar doi-trei ştiutori de carte" (!) şi, fără a şti la rîndu-i prea multă carte fără un purcelan (!!) ceea ce stîrneşte în oamenii ideea ripostei. Strîns uniţi în jurul brigadierului silvic Durdă ei ar urma să răpună fiara dar, fatalitate, la apelul de constituire într-un grup de comando răspunde un singur ins poreclit Fricosul.

Care Fricosu se întîlneşte în drum cu o veche iubire, frumoasa Iona (!) şi din discuţia purtată deduce că încă e iubit. Reveria e tulburată, de cine altcineva decît mizerabilul urs care tabără asupra femeii! N-o ajunge dar izbuteşte să-l deposedeze pe Fricosu de... căciuliţă. Eroul are însă şi cuţit: i-l înfinge animalului "sub bărbie, la rădăcina limbii" (ah, limba!); fiara "înţelege planul" şi nu numai că nu-şi dă ursescul sfîrşit dar încă nutreşte gîndul revanşei. Învinge, totuşi, Fricosu. Finalul e apoteotic:

"Işi aminti de Iona. Făcu cîţiva paşi, sleit de puteri, şi-o găsi leşinată. Îi veni să se aşeze şi el lîngă ea să se odihnească. Se cutremură însă gîndindu-se că Iona o fi murit de spaimă. Ceva îi şoptea parcă în urechi s-o ducă acasă cît mai repede. Nu ştia ce să facă cu cuţitul. Mîna stîngă îi atîrna moartă, pe lîngă trup. Peste încălţări curgeau resturile pantalonilor. Inconştient fixă mînerul cuţitului între dinţi, apucă pe Iona cu braşul drept, la subsoară, şi porni în susul Cernei, spre locuinţa ei. Cît să fi durat bătălia cu ursul? I se părea că se bătuse mereu, toată viaţa. Şi luna avea să apară dintr-o clipă în alta de după vîrfuri de munţi şi de brazi, şi el dorea aşa de mult să apară mai repede. Asta ar fi fost primul răsărit de lună din viaţa lui cu adevărat frumos. Numai că pămîntul îi tot fugea de sub picioare, mai ales de sub piciorul stîng, cu care trebuia să se coboare mai jos ca să ajungă cu talpa pe pietrişul drumului. Apoi începu să se întunece în jurul lui. Curînd nu mai rămăsese luminat decît drumul pe care trebuia să meargă el".

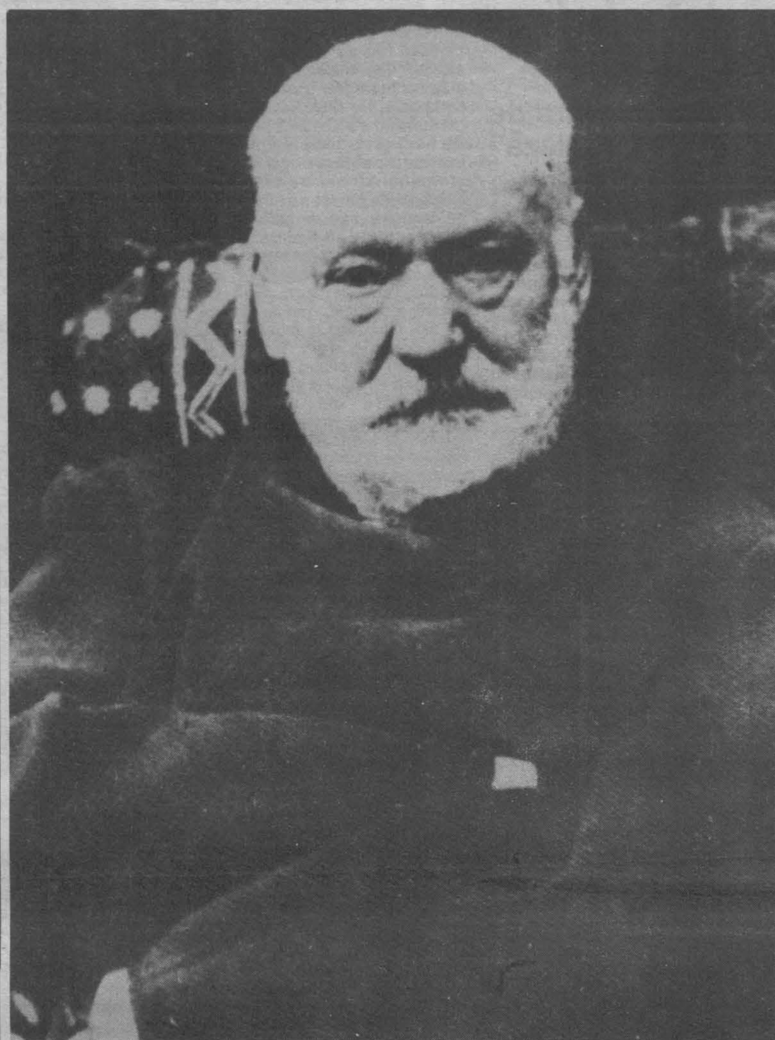
Ursul ne-o fi fost contemporan, proza nu. Încă ne ştampilează obsesia Genovevei de Brabant. Şi noi care credeam că intrăm într-un mileniu nou, care - frumoasă vorbă este rostită de-un geniu - va fi religios sau nu va fi deloc!

Gheorghe TOMOZEI

190 de ani de la naşterea lui Victor Hugo

La 26 februarie 1992 se împlinesc 190 de ani de la naşterea lui Victor Hugo. De asemenea, în 1992 se împlinesc 140 de ani de la apariţia primei ediţii a volumului de versuri *"Pedepsele"*

S.D.

Victor HUGO în 1881

Orientală

Cînd Abd-el-Kader, care temniţă-ndură,
L-a văzut trecînd pe omul cu ochii mişei
Pe care istoria-l numeşte o secătură -
Şi Troplong, pe Napoleon trei;

Cînd l-a văzut venind, în depărtare
- Urmat de liota de care-i slujit -
Pe impostorul din Elizée, cu-ncrîncenare,
El, omul sălbatic al nisipului infinit;

El sultanul care cu palmierii înfrăţit e,
Cu leii feroci pe-aproape trăind,
Hagiul sălbatic, acum cu priviri potolite
Dar emir aprig cînd mîniile-l cuprind,

El, care, sumbră şi fatală-ntruchipare
- Nălucă pală în zăpezit burnuz -
Se-avînta îmbătat de sînge şi care,
Apoi, se-nchina la cer umil şi supus;

Care, de sînge-ncerca să se spele
Prin rugă uitînd de tot ce-i lumesc,
Recules, şi-arăta către stele
Palmele-ncă pline de sînge-omenesc,

Care dădea săbiilor să bea moarte,
Şi care, misterios visător,
Aşezat pe piramida de capete tăiate
Contempla întinsul cer strălucitor,

Văzîndu-i privirea rea şi trădătoare,
Fruntea lui îngustă, chipul poltron,
Vijeliosul soldat, bunul preot: oare
- Întrebă - cine este acest om?

În faţa josnicei măşti cu mustaţă,
I s-a spus văzîndu-l nedumerit:
" - Emire, el are şi-o suită, priveşte-l în faţă,
Acesta este Cezar-bandit.

Ascultă marile jelanii
Şi vaitele crescînd necontenit, -
Acest om e-n blestemul mamii
În jelania femeilor e huiduit;

El văduve le face, crud le loveşte,
El Franţa-a ucis-o şi acum
Îi mistuie cadavrul mişeleşte".
Hagiul i-a urat sosit bun.

Dar în tainica lui cugetare
Îl dispreţuia pe sîngerosul hrăpăreţ;
El, tigrul cu nări fremătătoare,
Pe lup l-adulmeca cu dispreţ.

Jersey, noiembrie 1852

În româneşte de Suzana DELCIU

Morţii noştri

Ei zac pe-un câmp pustiu şi înfricoşător.
O baltă grea de sânge a curs în jurul lor;
Prădalnici vulturi rup din pântece scobite,
Şi leşuri reci pe iarbă grămădite,
Sălbatic se'nnegresc, sucite'n zeci de forme,
Ca arborii căzuţi sub fulgere enorme.
Şi ţestele, în lut, ca oarba piatră sânt.
Le-acoperă zăpezi cu albul lor vesmânt.
Dar ,mâna aspră, grea, crispată, ca de iască,
Vrea încă pe duşman cu spada să-l gonească.
Azi ochiul lor e mort, şi mort le e cuvântul.
Pe nemişcarea lor trec nopţile, dearândul.
Ei au mai multe răni pe mâini, pe piept, pe faţă,
Decât cei schingiuiţi şi biciuiţi în piaţă.
Sub ei cresc larve, viermi, oştiri nenumărate;
Şi ei au şi intrat în humă, jumătate,
Ca vasul ce'n ocean încet s'a scufundat.
Şi oasele, albind pământu'nsângerat,
Par oasele cu care vorbea Ezechiel.
Şi-s pretutindeni răni: de schije de oţel,
Şi găuri largi de lănci, spintecături de spade.
Un vânt gheţos, prelung, pe-aceste linişti cade.
Sunt goi şi'nsângeraţi, sub cerul greu de ploi.
O, voi, morţi pentru ţară, aş vrea să mor ca voi!

În româneşte de Mihu DRAGOMIR

https://biblioteca-digitala.ro / http://bibmet.ro